

KARADENİZ

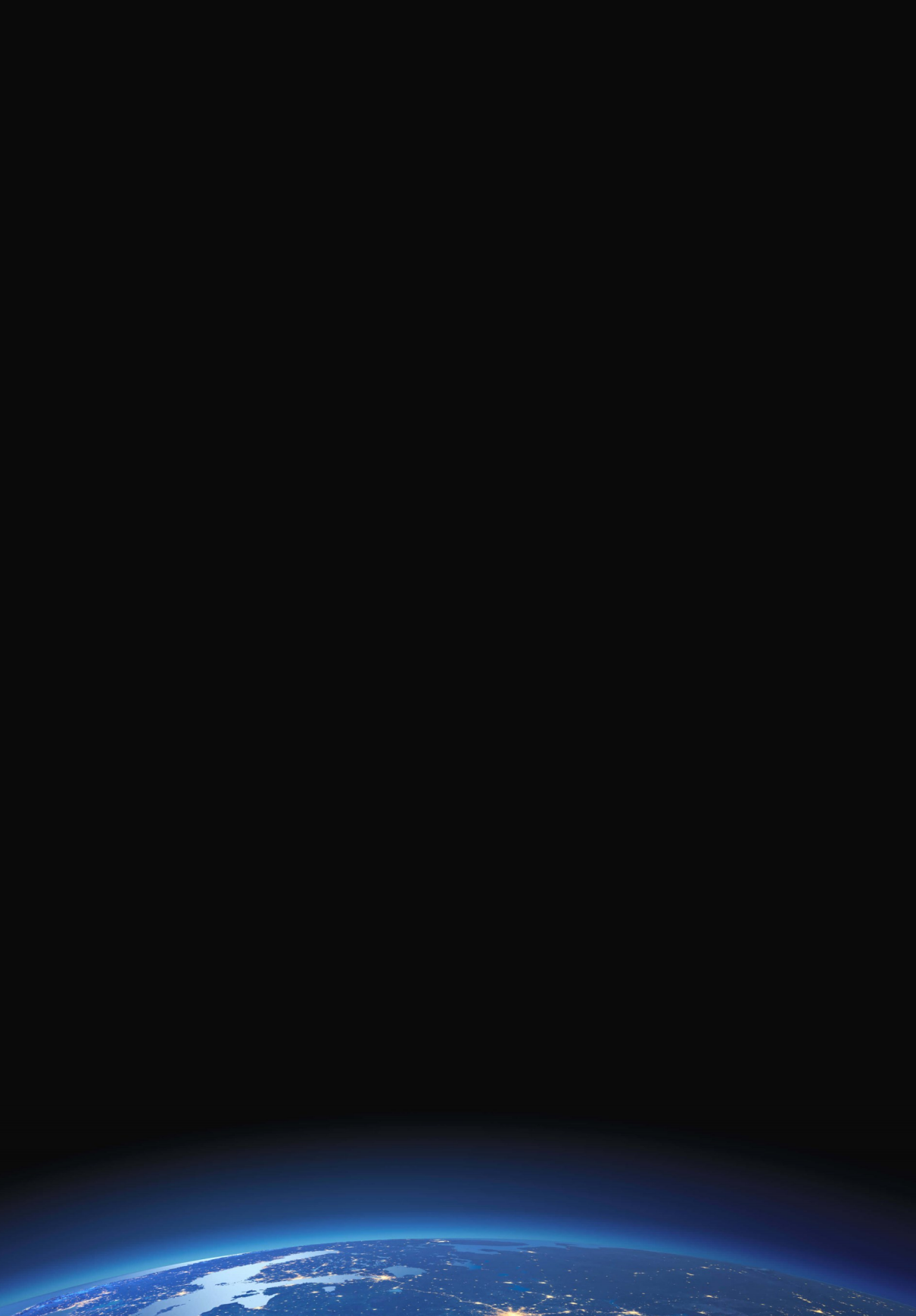
2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbasoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yarasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021..	13
RUKİYE PATAN	
44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021	53
HÜLYA KINIK	
Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan'da Beklentiler	75
VAHİT GÜNTAY	
Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021	103
DİLEK KARADENİZ TOPAL	
Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021	135
HASAN YILMAZ	
Doğu'nun Gölgesinde Batı'ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021	177
ESRA ÇİL AYDOĞDU	

Avrupa'nın Karadeniz'deki Stratejik Limanı Romanya: 2021
..... 221

EDA TUTAK

Rusya'nın 2021 Görünümü 259

YAŞAR SARI

İşgal Tehdidi Altında Ukrayna'nın Bir Yılı: 2021. 303

ADNAN SEYAZ

Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021. 335

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

Biden'in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına
Yansımaları 373

MURAT ÜLGÜL

NATO ve Rusya'nın Geniş Karadeniz Havzasındaki
Mücadelesi: 2021 409

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve GÖKHAN ÖÇALAN

Geniş Karadeniz Havzası'nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği:
Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi 435

MÜGE YÜCE

2021 Yılıını Geride Bırakırken Avrupa Birliği'nin Geniş
Karadeniz Havzası Stratejileri 455

FEVZİ KIRBAŞOĞLU

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınırşan Sorunlar

Karadeniz'de Göç ve Sınır Politikaları 493

HAKAN ÜNAY ve MURAT ÇEMREK

Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları
Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar..... 519

İSMAİL KÖSE

Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri 549

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri 577

SÜLEYMAN TEMİZ ve AHMET ATEŞ

YAZARLAR 605

TAKDİM

Karadeniz: 2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi ikinci yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2021 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2021 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on sekiz makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2021 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2021'i değerlendirdiği "*Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2021 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021” makalesi; Vahit Guntay “Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan’da Beklentiler”; Dilek Karadeniz Topal “Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021”; Hasan Yılmaz “Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021”; Esra Çil Aydoğdu “Doğu’nun Gölgesinde Batı’ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021”; Eda Tutak “Avrupa’nın Karadeniz’deki Stratejik Limanı Romanya: 2021”; Yaşar Sarı “Rusya’nın 2021 Görünümü”; Adnan Seyaz “İşgal Tehdidi Altında Ukrayna’nın Bir Yılı: 2021”; Gökhan Öçalan “Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “Biden’in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına Yansımaları”; Fevzi Kırbaşoğlu ve Gökhan Öçalan’ın “NATO ve Rusya’nın Geniş Karadeniz Havzasındaki Mücadelesi: 2021”; Müge Yüce’nin “Geniş Karadeniz Havzası’nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği: Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi” ve Fevzi Kırbaşoğlu’nun “2021 Yılı Geride Bırakırken Avrupa Birliği’nin Geniş Karadeniz Havzası Stratejileri” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Hakan Ünay ve Murat Çemrek “Karadeniz’de Göç ve Sınır Politikaları”; İsmail Köse “Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri”; Süleyman Temiz ve Ahmet Ateş “2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

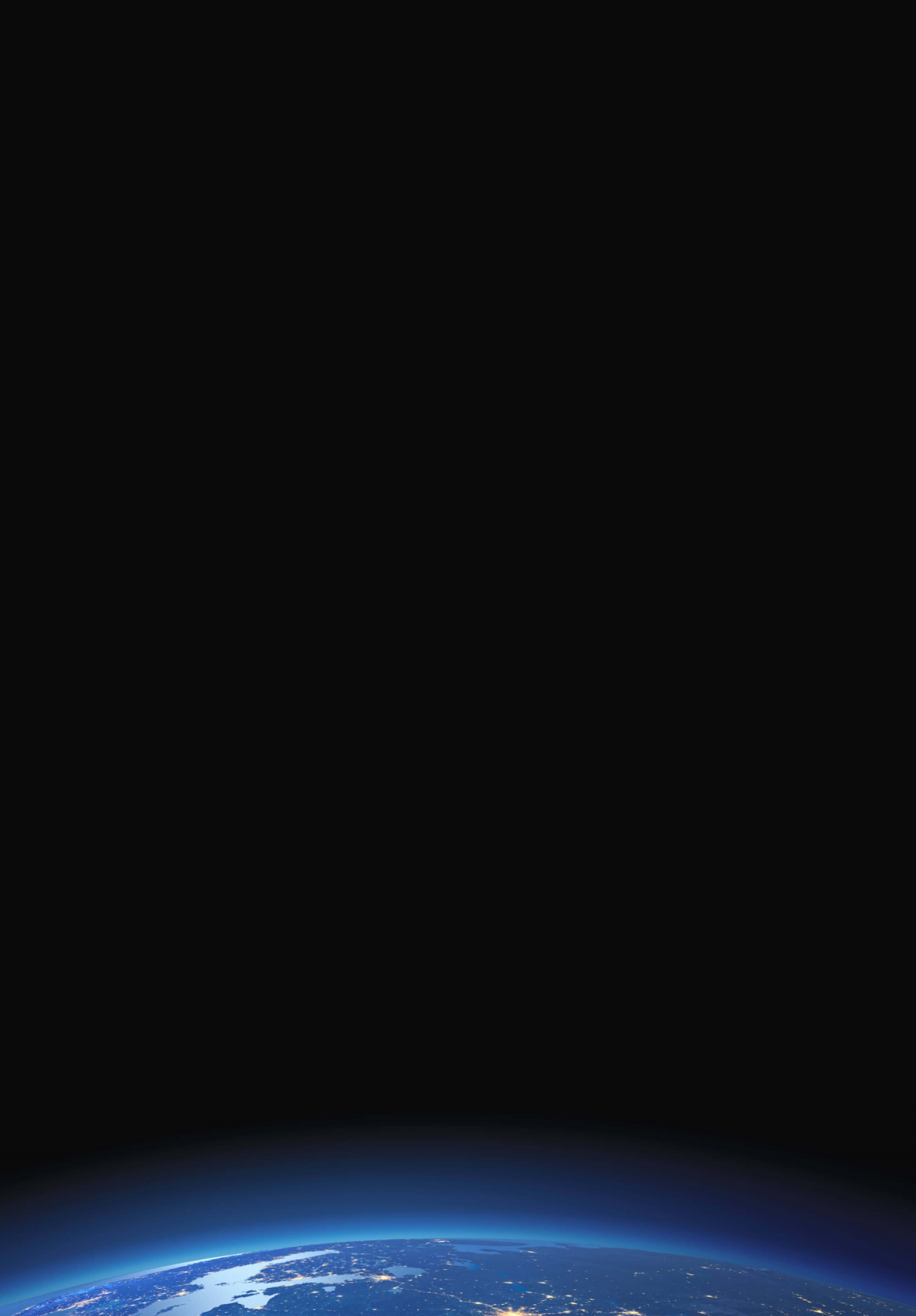
ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Temmuz 2022

Bölge Ülkelerinin
2021 Görünümü

1. BÖLÜM

MİLLİ ÇIKARLARIN GÖLGESİNDE KRİZLER SARMALI: TÜRKİYE 2021

Rukiye Patan

[Yüksek Lisans Öğr., Karadeniz Teknik Üniversitesi]

Giriş

2021 yılı Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekleştiği yıllardan biri olmuştur. COVID-19'un özellikle sağlık, ticaret, turizm ve hizmet sektöründe yarattığı hasarın üstesinden gelinmeye çalışıldığı bu yılda Türkiye'nin politik alandaki etkin kararları ve özellikle bölgesel anlaşmazlıklar hususunda baskın bir role sahip olması küresel çapta dikkatleri üzerine çekmesine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda çalışmada 2020 yılına benzer şekilde 2021 yılında da çok yönlü ve aktif politika modelini benimseyen Türkiye'nin iç ve dış politika alanındaki seyri ve ekonomik alanda yaşadığı gelişmeler mercek altına alınacaktır. Çalışmanın "İç Politika Alanında Yaşanan Gelişmeler" başlığında ilk olarak Türkiye'nin 2021 yılında yaptığı sınır ötesi operasyonlar ele alınarak, bu operasyonların devamlılığına yönelik TBMM Genel Kurulu'nda oylamaya sunulan asker tezkeresi hususunda partilerin farklı yaklaşımlarına değinilecektir. Daha sonrasında "Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilme Kararı ve Gelen Tepkiler" alt başlığında Türkiye'nin uluslararası sözleşme niteliği taşıyan ve ilk olarak 2011'de İstanbul'da imzalanan "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi"nden çekilme kararının hem ulusal hem de uluslararası alanda aldığı tepkiler analiz edilecektir. Benzer şekilde 2021 yılında Taliban'ın Afganistan'da kontrolü tekrar ele almasının bir çıktısı olarak düzensiz Afgan göçü üzerinde durulacak ve sınırları içerisinde milyonlarca

mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'nin yeni bir mülteci krizi olasılığında oynayacağı role değinilecektir. Son olarak da savunma sanayiinde yerli üretimini artıran Türkiye'nin uzay teknolojilerini geliştirmeye yönelik ilan ettiği Milli Uzay Programı'ndan beklenti ve hedeflerine genel bakış sağlanacaktır.

“Dış Politika Alanında Yaşanan Gelişmeler” başlığında ise ilk olarak son yıllarda düşük seviyeye gerileyen Türkiye-Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler ele alınacak ve Avrupa Birliği Komisyonu'nun Genişleme Strateji Belgesi olarak Türkiye için hazırladığı 2021 raporuna yönelik Türkiye cephesinden gelen tepkiler üzerinde durulacaktır. Ardından AB ülkelerinin temsilcilerinin de içinde bulunduğu on büyükelçinin Türkiye tarafından “Persona non grata” ilan edilmesi girişiminde bulunulmasının karşılıklı ilişkileri nasıl etkilediğine değinilecektir (eDiplomat, 2021). İlgili alt başlığı takiben Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de hem kendi hem de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin yetki alanlarına yönelik verdiği egemenlik mücadelesi üzerinde durulacaktır. İlk olarak Doğu Akdeniz'deki kıyıdaş devletlerden biri olan Libya'nın siyasi birliğini sağlama hususunda Türkiye'nin rolüne değinilecek, daha sonra Kıbrıs Adası'nın geleceğine yönelik çözüm arayışının doğurduğu anlaşmazlıklara yer verilecektir. İkinci olarak ise Doğu Akdeniz'deki bir diğer önemli aktör Mısır ile Türkiye arasındaki ilişkilerin kademeli olarak normalleşmesi ele alınarak bölgesel dinamiğin yaşadığı dönüşüm analiz edilecektir. Ardından “Hava Savunma Silahları Tedarikinde Türkiye: S-400 vs. F-35 İkilemi” alt başlığında Türkiye'nin 2019 yılında Rusya ile imzaladığı S-400 Anlaşması'nın bir sonucu olarak ABD ile yaşadığı F-35 anlaşmazlığının 2021 yılındaki seyri ele alınacaktır. Son olarak ise Afganistan'da 20 yılın ardından tekrar kontrolünü sağlayan Taliban'ın Türkiye ile yaptığı görüşmede ele alınan hususlara ve Türkiye'nin Afganistan'daki olası rolüne değinilecektir.

“Ekonomi Alanındaki Gelişmeler” başlığında ise özellikle döviz kurunda yaşanan dalgalanmalar ele alınarak Türkiye’nin son dönemde yaşadığı ekonomik gelişmeler mercek altına alınacaktır. Genel olarak Türkiye’nin 2021 yılı yorumlandıktan sonra, 2022 yılına ilişkin politik ve ekonomik beklentilere değinilecek ve bir izdüşümü sunulacaktır.

İç Politika Alanında Yaşanan Gelişmeler

2021’e Başlarken Türkiye ve Pençe Kartal-II Operasyonu

Türkiye 2021 yılına Irak’ın kuzeyinde yaptığı sınır ötesi operasyonlarla başlamıştır. Bilindiği üzere terör örgütü PKK’nın bölgede etkisini artırması ve Türk karakolları ile üslerine yönelik artan bir tehdit haline gelmesi 2019 yılında Pençe Operasyonlarının başlatılmasına zemin hazırlamış ve 2020 yılında da sınır güvenliğini sağlamak ve terör yuvalarını imha etmek amacıyla devam etmiştir (BBC, 2020a; Patan ve Tüfekçi, 2021). Sınır ötesi operasyonlarını Birleşmiş Milletler (BM) Şartı’nın 51. maddesince ve BM Güvenlik Konseyi (BMGK)’nin terörle mücadele kararlarında belirtilen meşru müdafaa hakkı uyarınca yaptığını her fırsatta dile getiren Türkiye, sınır güvenliğini garanti alma ve terör örgütü PKK’nın sınır ötesindeki barınma alanlarını imha etmek amacıyla 10 Şubat 2021’de Pençe Kartal II Operasyonu’nu başlatmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2019). Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar “PKK/KCK ve diğer terörist unsurları etkisiz hale getirmek, hudut güvenliğimizi sağlamak ve daha önce güvenlik nedeniyle açıklanmayan teröristler tarafından kaçırılan vatandaşlarımız ile ilgili istihbaratı teyit etmek ve gerekli müdahalede bulunmak maksadıyla; Irak kuzeyi Gara bölgesinde 10 Şubat 2021’de ‘Pençe Kartal-II Harekâtı başlatılmıştır” açıklamasıyla Pençe Kartal Operasyonunu resmi olarak duyurmuştur (Özer, 2021). Irak’ın kuzeyindeki Gara bölgesinde yürütülen operasyon için hazırlık sürecini gizlilik önlemleri çerçevesinde tamamlayan Türkiye, harekât öncesinde Türk Hava Kuvvetleri, Türk Silahlı

Kuvvetleri ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın ortak planlamaları ve koordinasyonlarıyla harekete geçmiştir. Operasyon öncesinde hedef noktalarının seçilmesine özen gösterilmiş ve çevredeki halkın can ve mal güvenliğinin korunmasına hassasiyetle yaklaşmıştır. Bununla birlikte harekât sırasında teröristlere teslim olma çağrısı devamlı yapılmıştır (Özer ve Akan, 2021). Operasyonda teröristlere ait barınak ve askeri mühimmat depolarından oluşan elliden fazla hedef Havadan İhbar Kontrol Uçağı ve SİHA'lar tarafından yapılan hava harekâtı ile imha edilmiştir. Üçü üst yetkililerden oluşan toplam elli terörist ise etkisiz hale getirilmiştir (Özer, 2021). Böylece Pençe Kartal-II Operasyonu ile Türkiye'nin sınır güvenliğine tehdit oluşturan ve Türk karakollarına saldırıda bulunan terör uzantılarının bölge yapılanmasının önüne geçilmiştir.

Sınır Ötesi Operasyonların Devamlılığın Sağlanması Hususunda Asker Tezkeresi

Türkiye özellikle 2019'dan itibaren ulusal güvenliğini korumak ve sınırlarında faaliyetlerini artıran terör oluşumlarının önüne geçmek için sınır ötesi operasyonlara ağırlık vermiştir. Bu hususta sınır ötesi operasyonların sürekliliğini sağlamak adına gündeme gelen "asker tezkeresi" 2021'de Türkiye'nin askeri ekseninde yer alan bir gelişme olmuştur. Daha önce Türk siyasetinde 75 kez onaylanan ve Türk Silah Kuvvetleri'nin Kore, Kıbrıs, Filistin, Bosna Hersek, Afganistan, Azerbaycan, Irak, Suriye ve Libya gibi ülkelerde görev almasına olanak sağlayan asker tezkeresi bu kez Türk Silahlı Kuvvetleri'nin iki yıllık süreçte Irak ve Suriye'ye gönderilmesine izin vermek amacıyla gündeme gelmiştir (Uslu, 2021). TBMM Genel Kurulu'nda oylamaya sunulan tezkere kararının Türkiye'nin milli güvenliğine yönelik terör tehdidi ve her türlü güvenlik riskine karşı uluslararası hukuk çerçevesinde gerekli her türlü tedbiri almak, Irak ve Suriye'den ülke sınırlarına yönelebilecek terör saldırılarının önüne geçmek ve güney sınırlarında hiçbir meşruiyeti olmayan tek taraflı bölücü girişimleri bertaraf etmek

gibi amaçları bulunmaktadır. Genel olarak Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gerektiği takdirde müdahalede bulunmak için yabancı ülkelere gönderilmesini ve aynı amaçla yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına olanak sağlayan tezkere, iktidar ve muhalefet arasında yeni bir anlaşmazlığa zemin hazırlamıştır (BBC, 2021a).

TBMM Genel Kurulu'ndaki asker tezkeresi kararında hayır yönünde oy kullanan ana muhalefet Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ilk olarak bir yıllık süreci olan asker tezkeresi kararının 2021'de iki yıllık alınmasını sorgulamakta, bunun nedeninin ise AK Parti'nin 2023'te gerçekleştirilmesi planlanan seçimi kazanma stratejisi olduğunu öne sürmüştür. Asker tezkeresi ile iktidar partisi tarafından bir güvenlik meselesi algısı yaratıldığını belirten ana muhalefet, alınan tezkere kararının seçimi kazanmaya yönelik olduğunu iddia etmiştir (DW, 2021a). İkinci olarak kararı insani boyuttan ele alan ana muhalefet partisi, odaklanılması gereken durumun bölgedeki barışın tesis edilmesi olduğuna dikkat çekerek, terörle mücadele için asker tezkeresine ihtiyaç olmadığını savunmuştur. CHP'nin aksine Milliyetçi Hareket Partisi, İYİ Parti ve AK Parti “asker tezkeresine” evet yönünde oy vermiş ve iki yıllık süreçle uygulanmasını onaylamıştır. Tezkerenin Türkiye'nin milli güvenliği açısından güçlü bir irade beyanı olduğunu öne süren AK Parti, tezkereye hayır oyu verilmesinin milli güvenliği tehlikeye atmak ve terör oluşumlarına elverişli ortam hazırlamak olduğunu belirterek CHP'nin iddialarını reddetmiştir (Kaplan, 2021). Bu bağlamda ilgili tezkere oy çokluğuyla onaylanmış, 30 Ekim 2021'den itibaren iki yıllık bir süre dahilinde uzatılmasında karar kılınmıştır.

Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilme Kararı ve Gelen Tepkiler

Türkiye'nin 2021 yılında İstanbul Sözleşmesi olarak da bilinen “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve

Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”nden çekilmesi hem yerel hem de uluslararası kapsamda farklı tepkilere yol açan bir karar olmuştur. 11 Mayıs 2011 yılında İstanbul’da imzalanan ve ilk olarak Türkiye tarafından onaylanan İstanbul Sözleşmesi, kadınların her türlü şiddet ve ayrımcılıktan korunması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve bu amaçlar için uluslararası iş birliğinin yaygınlaştırılmasını hedefleyen bir sözleşmedir. Kadına karşı şiddeti “kamu veya özel alanda, her türlü fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddet” olarak tanımlayan sözleşme aile içi şiddeti de “aile içinde veya aile biriminde, mevcut eş veya daha önceki eş veya birlikte yaşayan bireyler arasında” olarak açıklamaktadır (BBC, 2021b). Erkeklerin ve kadınların eşit haklara sahip olduğunu belirten, devletleri kadınlara yönelik her alanda uygulanan şiddeti önlemeye çağıran ve failerin kovuşturulması için adım atılması gerektiğini vurgulayan İstanbul Sözleşmesi 34 ülkede yasal olarak bağlayıcılığa sahip düzenlemelere sahiptir (Euronews, 2021a). Bu bağlamda kadına şiddeti, aile içi şiddeti ve failer için yasal cezasızlığı önlemeyi ve ortadan kaldırmayı amaçlayan İstanbul Sözleşmesi’nin Cumhurbaşkanlığı tarafınca feshedildiğine dair kararname yayınlanması sonucunda farklı kesimlerden geniş çapta tepki göstermesine neden olmuştur (Yalçınalp, 2021). Yerel kapsamda Türkiye’deki kadın hakları örgütleri sözleşmenin feshedilmesini kınamış ve birçok şehirde kadın hakları yürüyüşleri düzenlenmiştir. Kadınları erkek şiddetine karşı korumayı amaçlayan mevcut yasaların yeterli şekilde uygulanmamasına ve Türkiye’de gittikçe artan kadın cinayetlerine rağmen İstanbul Sözleşmesi’nin feshedilmesi, kadın hakları örgütlerince kadınların yaşam haklarına tamamen tezat düşen bir karar olarak görülmüştür (BBC, 2020b). Bununla birlikte muhafazakâr kesim tarafından ise aile içi şiddete atıfta bulunan sözleşmenin aile birliğine zarar verdiği ve boşanmayı teşvik ettiği öne sürülerek eşcinselliğin toplumda yayılmasına zemin hazırladığı iddia edilmiştir (The Guardian, 2021).

Uluslararası alanda ise İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesine yönelik ilk tepki Avrupa Birliği (AB) Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'den gelmiştir. Leyen Türkiye'nin sözleşmeden çekilmesinin Avrupa'da ciddi endişelere yol açtığını belirterek, kadınları ve çocukları şiddetten korumayı amaçlayan sözleşmeye yönelik herhangi bir olumsuz tutuma karşı AB'nin hukukun üstünlüğüne bağlı kalacağını ifade etmiştir (Hurst, 2021). İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesine bir diğer tepki ise Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Devlet Başkanı Joe Biden'dan gelmiştir. Türkiye'nin sözleşmeden çekilmesini şiddetle kınayan ABD Devlet Başkanı Joe Biden yaptığı açıklamada devletlerin kadınları korumak ve failerin yargılanmasını sağlamak için yapılan uluslararası sözleşmelerden çekilmek yerine kadına yönelik şiddeti sona erdirmeye taahhütlerini yenilemek yönünde adım izlemesi gerektiğini belirtmiştir (The Guardian, 2021). Gelen geniş çapta tepkilere karşı Dışişleri Bakanlığı bir açıklama metni yayınlamaya Türkiye Cumhuriyeti'nin sözleşmeden çekilmesinin kadına karşı şiddetle mücadelede ödün verileceği anlamına gelmediğini, ulusal mevzuat çerçevesinde kadınların haklarının en iyi normlarla güvence altına alınacağını belirtmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararına rağmen kadın haklarının daha da güçlendirilmesi ve kadına karşı şiddetle mücadelenin etkin bir şekilde sürdürülmesi için gerekli tüm tedbirleri ilgili kurum ve kuruluşlarıyla birlikte almaya devam edeceğine dair güvence verilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2021a).

Düzensiz ve Yasa Dışı Göç ile Mücadele-Afgan Göçü

Türkiye'nin 2021 yılında sınırları içerisinde yaşadığı en önemli gelişmelerden biri Afganistan'dan gelen yoğun göçü takiben derinleşen yasa dışı göç krizi olmuştur. Taliban'ın hükümet ile arasındaki çatışmaların yoğunlaşması ve Afganistan'da kontrolünü sağlamaya başlaması can güvenliğinden ve ekonomik istikrarsızlıktan endişe duyan Afgan halkını göç etmeye zorlamıştır (Gürcan, 2021). Özellikle ABD'nin

Afganistan'dan çekilme sürecine girmesi Afgan halkını daha iyi bir yaşam için göç etmeye mecbur kılmış, bu durum ise Türkiye'ye doğru yoğun bir düzensiz göç dalgasına yol açmıştır. Türkiye'nin sınırları içinde milyonlarca mülteciyi ağırlaması ve Batı'ya açılan bir kapı olarak görülmesi, Afgan halkını İran üzerinden doğrudan Türkiye'ye göç etmeye teşvik etmiştir (Sanderson, 2021).

BM Mülteci Örgütü (UNHCR)'nin 2020 Raporuna göre Türkiye'nin ağırladığı mülteci sayısı 125 bin olsa da son zamanlarda artan düzensiz göç sebebiyle kayıt dışı mültecilerle birlikte bu sayının 300 binden fazla olduğu düşünülmektedir (Sanderson, 2021). Yeni bir mülteci krizinden endişelenen Türkiye, sınırlarına yönelen yoğun Afgan göçü akımını durdurmak adına İran ile olan sınırlarını güçlendirmekte ve hareketliliği sürekli takip etmektedir. Türkiye özellikle yasa dışı göç akışını durdurmak için İran ile 534 kilometrelik sınırına bir sınır duvarı inşa etmektedir. Sınır duvarına ek olarak Van, Iğdır ve Ağrı gibi İran ile sınırı olan şehirlerde devriye ve kontrol noktalarını artırmakta, bu yolla düzensiz göçün önüne geçmeyi amaçlamaktadır (Gürcan, 2021). Böylece sınırdan geçerken tespit edilen göçmenler İran tarafına geri gönderilmektedir. Türkiye'nin hali hazırda milyonlarca Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmasının yanında Taliban'dan kaçan ve sınırlarında biriken yoğun göç akışını kontrol altına almaya çalışması maddi kapasitesinde sorunlara neden olmaktadır. Nitekim Türkiye, Avrupa ülkelerini olası bir mülteci akımına karşı sorumluluk almaya çağırmakta, ülke sınırlarının "mülteci deposu" olmasına engel olunacağını vurgulamaktadır (Euronews, 2021b). Bir yandan artan mülteci nüfusu nedeniyle kendi vatandaşları içerisinde gelişen mülteci karşıtı duyguları yatıştırmaya çalışan Türkiye, bir yandan da gelen mülteci nüfusunun sınırları içerisine entegre olmasını sağlamak için AB tarafından bir plan hazırlanması ve Afganistan'a yönelik bütçe yardımı yapılmasını sıklıkla dile getirmektedir (Gürcan, 2021).

Bu bağlamda AB sağlık, barınma, güvenlik ve insan haklarının korunmasını içeren, temel hizmetlerin çöküşünü engellemeye ve yiyecek kıtlığını önlemeye yönelik Afganistan'a 700 milyon euroluk bir destek paketi yardımında bulunacağını duyurmuştur (Reuters, 2021). Afganistan'ın bir terör yuvası haline gelmesinden kaçınan ve Avrupa'ya olası Afgan göçünün terör saldırılarını tetiklemesinden endişelenen Avrupa liderleri, büyük ölçekli ve yasadışı göç hareketinin önüne geçmek amacıyla koordineli olarak hareket etme planı yapmaktadır. Henüz yoğun bir Afgan mülteci krizi içinde bulunulmadığını ifade eden AB, şimdilik Afganistan'a insani yardımların devam edeceğini bildirmekte ve bölge ülkelerini destekleme nezdinde politikalar izlemektedir. Dolayısıyla Suriye krizinde olduğu gibi Avrupa sınırlarına yığılan bir göçmen dalgası olmadığını öne süren AB, Türkiye ile herhangi bir anlaşma imzalamanın mevcut durum için gerekli olmadığını ifade etse de zıt bir durumda çok ihtimalli senaryolara da hazırlıklı olduğunu belirtmektedir (Çakır, 2021).

Küresel Uzay Yarışına Adım Adım-Milli Uzay Programı

Türkiye'nin küresel uzay yarışında yer alma gayesinin bir sonucu olarak Milli Uzay Programını ilan etmesi 2021 yılında ilgi çeken gelişmelerden biri olmuştur. Türkiye Uzay Ajansı (TUA) ve TÜBİTAK TÜSSİDE iş birliği ile yürütülen "Milli Uzay Programı Stratejisi ve Yol Haritası Projesi" kapsamında hazırlanan Türkiye Milli Uzay Programı'nın lansmanı 9 Şubat 2021 tarihinde gerçekleştirilmiş ve Türkiye'nin uzay alanındaki yıllık vizyon, strateji, hedef ve projeleri belirlenmiştir (TÜBİTAK, 2021). 10 yıllık Milli Uzay Programı'nın amaçları uzay teknolojileri alanındaki ihtiyaçların giderilmesi ve altyapıların geliştirilmesi, dışa bağımlılığın azalması, uzay teknolojilerinin kalkınmada bir araç olarak kullanılması ve uzay alanındaki teknolojilerin milli teknolojiler ile daha ileriye taşınması, bilimsel bilgi ve tecrübeye katkı sağlaması ve başta genç kesim olmak üzere Türk insanının uzay farkındalığının artırılmasıdır (TUA, 2021). Türkiye

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından açıklanan Milli Uzay Programı'nın hedefleri ise Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılına özel uluslararası iş birliği ile Ay'a milli roket gönderilmesi, yeni nesil uydu teknolojisi olarak dünya ile rekabet edebilecek ticari bir markanın ortaya çıkartılması, Türkiye'ye ait bölgesel konumlama ve zamanlama sistemi geliştirilmesi, uzaya erişimi sağlamak amacıyla bir uzay limanı işletmesi kurulması ve fırlatma alanının belirlenmesi, uzay alanında sanayi kümelenmesi ile entegre çalışmalar yürütülmesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ile birlikte yerli ve yabancı yatırımcılara ev sahipliği yapacak bir uzay teknoloji geliştirme bölgesi kurulması, uzay alanında etkin ve yetkin insan kaynağını geliştirmek amacıyla uzay farkındalığı oluşturulması ve Türkiye'nin uluslararası uzay istasyonunun altyapısından yararlanarak bilimsel deney yapma imkanına kavuşması, böylece uzayda görünürlüğünün artmasıdır (TÜBİTAK Uzay, 2021).

Genel olarak dünya sahnesinde uzay teknolojileri ile gelişmiş devletlerle rekabet etme amacı taşıyan Türkiye, on yıllık Milli Uzay Programı sayesinde uzay araştırmaları yapan ülkelerden biri olmayı umut etmektedir. Türkiye'nin son zamanlarda savunma sanayiinde yerli üretimi artırması ve Libya, Suriye ve Dağlık Karabağ'daki askeri hareketlere yerli drone ve roket teknolojisiyle önemli katkı sağlaması uzay teknolojisini geliştireceği yönündeki beklentileri artırmaktadır. Nitekim geçtiğimiz yıl Kasım ayında devlete ait roket ve füze üreticisi Roketsan'ın uzaya sondaj roketini başarıyla test ettiğini duyurmasının yanında Türkiye'nin özel uzay araştırma şirketi SpaceX'in kurucusu Elon Musk ile Türk şirketlerinin iş birliğini sağlama hususunda girişimlerde bulunması Milli Uzay Programı'nın devamlılığının sürmesi için motivasyon kaynağı oluşturmaktadır (McKernan, 2021).

Dış Politika Alanında Yaşanan Gelişmeler

Türkiye-AB İlişkilerinde Çıkmazların Yılı Olarak 2021

Türkiye'nin 2021 dış politikasında en dikkat çeken gelişmelerden biri AB ile yaşadığı derin anlaşmazlık olmuştur. Geçtiğimiz yıl içerisinde Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki sondaj faaliyetleri ve mülteci politikaları nedeniyle olumsuz bir havaya bürünen Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, 2021 yılına gelindiğinde de çok fazla ilerleme kaydedememiştir. Avrupa Birliği'nin üyelik sürecinde Türkiye'ye yönelik beklentilerinin, Türkiye'nin iç ve dış politikasında gösterdiği siyasi ve ekonomik eğilimlerle çatışma içerisinde olduğu görülmektedir. Nitekim AB'nin yürütme organı görevini üstlenen AB Komisyonu'nun Genişleme Strateji Belgesi olarak Türkiye için hazırladığı 2021 raporunda, Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmeleri 35 müzakere başlığı altında incelenmiş ve Türkiye'nin gösterdiği performansın AB ile uyummadığı görülmüştür (BBC, 2021c). İkili ilişkileri büyük oranda sekteye uğratan performans raporunda, demokratik kurumlar, sivil toplum, yolsuzlukla mücadele, yargı sistemi, organize suçlarla mücadele, insan hakları ve temel haklar gibi alanlarda Türkiye'nin 2020-2021 yılları arasında gösterdiği gelişim de analiz edilmiştir.

Performans raporunda vurgulanan unsurlar şu şekildedir: Türkiye'nin demokratik kurumlarının işleyişinde önemli eksiklikler bulunmaktadır. Demokraside gerileme devam etmiş, başkanlık sistemine ilişkin yapısal eksiklikler sürmüştür. Parlamento, hükümeti denetlemek için gerekli araçlardan yoksun kalmaya devam etmiştir. İktidar partilerinin belediye başkanlarına yaptığı baskı, yerel demokrasiyi daha da zayıflatmıştır. (BBC, 2021c; Avrupa Komisyonu, 2021: 3). Terörle mücadele hususunda hükümetin meşru bir hakka sahip olduğu belirtilse de barışçıl ve sürdürülebilir bir çözüme ulaşmak için siyasi sürecin yetersiz kaldığı öne sürülmüştür. Özellikle muhalefet partilerden olan Halkların Demokratik

Partisi (HDP)'ne mensup parlamenterlerin ve eş başkanların da bulunduğu 451 yöneticiye yönelik siyaseti yasaklama ve partinin banka hesaplarının dondurulması kararları hukukun üstünlüğüne, insan haklarına ve temel özgürlüklerine zıt kararlar olarak görülmüştür (Avrupa Komisyonu, 2021: 3). Sivil toplumun gelişimine yönelik raporda Türkiye'nin ciddi gerilemesine dikkat çekilmiştir. Sivil toplum sürekli baskıyla karşı karşıya kalmış ve özgürce faaliyet gösterme alanları ifade ve örgütlenme özgürlüklerini sınırlandırarak azalmaya devam etmiştir. Bununla birlikte yargı sisteminin işleyişinin 2016 yılından itibaren olumsuz seyir izlediği dile getirilmiştir. Özellikle yargının sistematik olarak bağımsız olmaması ve hakimler ile savcılar üzerindeki aşırı baskı konusunda endişe teşkil etmektedir. Yeni insan hakları eylem planı bazı olumlu tedbirler öngörmektedir, ancak yargı bağımsızlığına ilişkin önemli eksikliklerin hiçbirini ele almamaktadır (Avrupa Komisyonu, 2021: 4). Raporda dile getirilen bir diğer husus yolsuzlukla mücadele olmuştur. Rapora göre, Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerine uygun olarak yolsuzlukla mücadele kurumları kurmaması ciddi bir gerileme göstergesi olarak öne çıkmaktadır. Yasal çerçevenin kusurları, yolsuzluk davalarının soruşturma ve kovuşturma aşamalarında aşırı siyasi etkiye sebep olmuştur. Bu açıdan yolsuzlukla mücadele stratejisi ve eylem planının yokluğu, Türkiye'nin yolsuzlukla kararlı bir şekilde mücadele etme iradesinin olmadığı sonucunu doğurmaktadır. Zıt şekilde organize suçlarla mücadelede Türkiye bir sınıra kadar ilerleme kaydetmiştir (Avrupa Komisyonu, 2021: 5).

Raporda en çok göze çarpan kısımlardan biri ise insan hakları ve temel özgürlükler hususunda olmuştur. Komisyona göre Türkiye'de insani ve temel hakların bozulması 2021 yılında da devam etmiştir. Gazeteciler, yazarlar, avukatlar, akademisyenler, insan hakları savunucuları ve eleştirel seslerin faaliyetlerine getirilen geniş çaplı kısıtlamalar, özgürlüklerini kullanamamalarına yol açmıştır. Türkiye'nin, özellikle HDP

Genel Başkanı Selahattin Demirtaş ve iş adamı Osman Kavala davalarında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarını uygulamayı reddetmesi, yargının uluslararası ve Avrupa standartlarına bağlılığına ilişkin endişeleri daha da artırmaktadır. Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesi, bu tür standartlara bağlılığının sorgulanmasına sebep olmuştur. İfade özgürlüğünde de ciddi gerileme olduğu ve muhalefetin ifade özgürlüğü, artan baskı ve kısıtlayıcı tedbirlerden olumsuz etkilendiği vurgulanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2021: 5). Bununla birlikte Türkiye'nin yerel politikalarının haricinde dış politika kararları da raporda yer alan unsurlardan biri olmuştur. Raporda Türkiye'nin giderek daha iddialı olan dış politikası olduğuna dikkat çekilerek, özellikle Kafkasya, Suriye ve Irak'taki askeri harekate verdiği destek nedeniyle, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikaları kapsamında AB öncelikleriyle çeliştiği ve %14 gibi çok düşük bir uyum oranına sahip olduğu öne sürülmüştür. Avrupa Konseyi, Aralık 2020 tarihli kararlarında da Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki faaliyetleri AB, üye devletleri ve Avrupa Liderlerine karşı tek taraflı eylem ve tirmandırılan söylem olarak nitelendirilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2021: 6).

AB Komisyonu'nun 2021 performans raporunu yayınladığı günün hemen ardından Türkiye'den yanıt gelmiştir. Dışişleri Bakanlığınca yapılan açıklamada Türkiye, AB ile olumlu bir siyasi gündem ve diyalog oluşturmaya çalıştığını, fakat ilgili raporda Türkiye'ye karşı sorumlulukların göz ardı edildiğini ve çifte standartlı bir yaklaşımın benimsendiğini belirtmiştir. AB'nin üye devletler bakımından bile tartışmalı olan pek çok konuda, Türkiye'ye özgü koşulları değerlendirmeden orantısız tespitler yaptığını ifade eden Bakanlık, siyasi kriterler, yargı ve temel haklar kısmındaki eleştirilerin haksızlığına işaret etmiştir. Özellikle terörle mücadele hususunda Türkiye'nin karşı karşıya olduğu sınamaların ve PKK, PYD, FETÖ ve DAESH gibi terör örgütlerinin tehditlerinin AB tarafından dikkate alınmadığına değinilmektedir. Komisyonun Türk Dış Politikasına yönelik

tutumuna karşılık ise Türkiye yaptığı açıklamada, Doğu Akdeniz, Ege ve Kıbrıs meselelerinde AB'nin yetkisi olmadığını altını çizerek AB'nin taraflı ve haksız davranışlarının yaşanan anlaşmazlıkları daha da derinleştirdiğini öne sürmüştür (Dışişleri Bakanlığı, 2021b).

“Persona non grata” Krizi

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin çalkantılı olduğu 2021 yılında yaşanan bir diğer mesele ise 10 büyükelçinin Türkiye tarafından “istenmeyen kişi” ilan edilmesi girişimi olmuştur. Latince “persona non grata” olarak ifade edilen istenmeyen kişi, 1961 yılında yürürlüğe giren Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nde açıkça belirtilmektedir. Devletlerin egemen eşitliğine, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına ve dostane ilişkilerin geliştirilmesine ilişkin yapılan sözleşmenin 9. maddesinde “persona non grata” sürecine değinilmektedir. İlgili maddeye göre ev sahibi devlet, herhangi bir zamanda ve kararını açıklamak zorunda kalmadan, gönderen devletin misyon şefinin veya misyon diplomatik kadrosunun herhangi bir üyesinin istenmeyen kişi olduğunu bildirebilme hakkına sahiptir. Böyle bir durumda, gönderen devlet, duruma göre ilgili şahsı geri çağırmakta veya misyondaki görevine son verebilmektedir (eDiplomat, 2021). Türkiye'nin ABD, Kanada, Almanya, Fransa, Hollanda, Danimarka, İsveç, Finlandiya, Norveç ve Yeni Zelanda'dan olmak üzere 10 büyükelçiyi istenmeyen kişi olarak ilan etmesine sebebiyet veren olay, bahsi geçen büyükelçilerin ortak bildiri yayınlayarak iş adamı Osman Kavala'nın serbest bırakılmasına yönelik talepleri olmuştur (Euronews, 2021d). 2014 yılında açılan Gezi Parkı Davası sanıklarından biri olan Osman Kavala, 2013'teki protestoları finanse etmek ve 2016'daki darbe girişimine dahil olmak suçlarından dolayı 2017'den beri tutuklu yargılanmaktadır (BBC, 2021d). AİHM ilk olarak 2019 yılında yapılan tahliye çağrısında "makul şüphe olmadan, siyasi nedenlerle tutuklanması ve bireysel başvurusunun makul sürede incelenmemesini" gerekçe

göstererek, tutukluluk halinin hak ihlali olduğunu belirtmiştir (BBC, 2021e). AİHM'in tahliye çağrısına karşılık Türkiye'nin kararı uygulamama yönünde bir tutum sergilemesi üzerine Türkiye için ihlal prosedürü başlatılmıştır. İlgili prosedüre yönelik Türkiye ise Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sistemindeki mekanizmaların hukuki ve adil bir anlayışa göre değil de siyasi mülahazalar üzerinden belirli ülkeler aleyhinde işletildiğini öne sürmüştü ve AİHM kararlarının uygulanmasını tüm üye ülkeler yönünden tarafsız bir yaklaşımla ele alınması gerektiğinin altını çizmiştir (BBC, 2021e).

Bu bağlamda 10 büyükelçi yayınladıkları ortak bildiriye şu ifadelerle yer vermiştir: "... Daha önce verilen beraat kararının ardından farklı davaların birleştirilmesi ve yeni davaların açılması yoluyla Osman Kavala davasında süregelen gecikmeler, demokrasiye, hukukun üstünlüğüne ve Türk yargı sisteminin şeffaflığına gölge düşürmektedir. Kanada, Fransa, Finlandiya, Danimarka, Almanya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, İsveç ve ABD büyükelçilikleri olarak birlikte, Türkiye'nin uluslararası yükümlülükleri ve iç hukukuyla uyumlu şekilde, bu davanın adil ve hızlı biçimde sonuçlandırılması gerektiği kanısındayız. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu husustaki kararları doğrultusunda Osman Kavala'nın derhal serbest bırakılmasının sağlanması için Türkiye'ye çağrıda bulunuyoruz (BBC, 2021f)." Büyükelçilerin yayınladığı bildiriye karşılık Türkiye, iç işlerine müdahale anlamına gelebilecek her türlü adımı reddettiğini ve reddedeceğini belirterek, Viyana Sözleşmesi'nin 41. maddesince diplomatik misyonların dostane ilişkileri geliştirme bakımından hassas olmaları gerektiğini vurgulamıştır (Toruntay, 2021). Yayımlanan bildiriye yönelik bir diğer sert eleştiri ise Recep Tayyip Erdoğan tarafından gelmiştir. Erdoğan, herhangi bir büyükelçinin ülkenin iç işlerine müdahale yetkisine sahip olmadığını, alınan persona non grata kararının ilgili büyükelçilere Viyana Sözleşmesi'nin 41. maddesini bir hatırlatma amacı taşıdığını bildirmiştir (BBC, 2021g). Yaşanan büyükelçi krizi ABD, Kanada ve Hollanda Büyükelçiliğinin

Viyana Sözleşmesi'nin 41. maddesine bağlılıklarını sürdürdüklerine dair açıklamalarının ardından, persona non grata ilan edilen diğer büyükelçilerin de ilgili açıklamayı paylaşımlarıyla çözülme yoluna girmiştir (BBC, 2021h). Nitekim üç saatlik Bakanlar Kurulu toplantısının ardından Türkiye, yaptığı "Viyana Sözleşmesi'nin 41. maddesince bağlılıklarını yerine getiren bu büyükelçilerin artık açıklamalarında daha dikkatli olacaklarına inanıyoruz" açıklamasıyla gerilimin azalmasına yönelik bir tutum izlemiştir.

Türkiye'nin Bölgesel Güçlere Yönelik Egemenlik Mücadelesi-Doğu Akdeniz

Doğu Akdeniz'de Yetki Alanlarının Sınırlandırılması

Türkiye'nin 2020 yılında dış politikada yaşadığı en önemli gelişmelerden biri olarak görülen, bölgedeki aktif güçlerle uluslararası hukuktan doğan deniz yetki alanlarına ilişkin tezlerinin çatıştığı, Doğu Akdeniz'de 2021 yılında da aktif bir diplomasi izlemiştir. Kıyıdaş devletler olarak öne çıkan Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Mısır ve İsrail'in bölgedeki enerji kaynaklarının üzerinde hakimiyet sağlamak adına yaptığı ikili münhasır ekonomik bölge sınırlandırma antlaşmaları Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti (KKTC)'nin uluslararası hukuktan doğan haklarına ters düşmektedir. Bu doğrultuda hakkaniyet prensibi doğrultusunda yetki alanlarının belirlenmesini talep eden Türkiye'nin hem kendisinin hem de KKTC'nin egemenlik haklarını ihlal eden bölgesel antlaşmalara karşı Libya Ulusal Uzlaşma Hükümeti ile Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Yönelik Mutabakat imzalaması Doğu Akdeniz'i 2020 yılında Türk Dış Politikasını önemli derecede meşgul eden bir mesele haline getirmiştir (Harunoğulları, 2020: 475). Bu antlaşma ile Türkiye ilk defa Akdeniz'de bir kıyıdaş ülke ile gerekli sınırlandırmaları yapmış olsa da kıyıdaş devletler tarafından sorgulanan hukuki ve meşru zemin tartışmalı bir konu haline

gelmiştir. Nitekim 2021 yılına gelindiğinde Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikalarına geçtiğimiz yıla benzer şekilde ağırlık verdiği görülmektedir. Yunanistan'ın Türkiye'nin kıta sahanlığını ihlal girişimlerine ek olarak GKRY'nin adanın güneyinde yeni bir sondaja başlayacağına dair tek taraflı eylemleri, Doğu Akdeniz'de egemenlik mücadelesinin Türkiye nezdinde devam etmesine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda 2021 yılı kapsamında Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de üç alan üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Türkiye'nin Libya'daki Etkin Rolü

İlk olarak Türkiye, halihazırda Yunanistan ve GKRY ile derinleşen kıta sahanlığı tartışmalarını sürdürürken kıyıdaş devletlerden Libya'nın siyasi birliğini sağlama hususunda da aktif bir politika izlemiştir. Bilindiği üzere 2011'den itibaren iç karışıklık ve derin siyasi çatışma içerisinde bulunan Libya'da, ülkenin doğusunun büyük kısmını elinde tutan General Halife Hafter ile Trablus merkezli Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) arasında patlak veren iç savaşın Ekim 2020'de imzalanan ateşkes ile durdurulması kararı alınmıştır (Euronews, 2020). BM'nin meşru kabul ettiği UMH askeri ve güvenlik iş birliği anlaşması imzalayan Türkiye; Rusya, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri ve Fransa'nın desteğini alan General Hafter'in Trablus kuşatmasını durdurmada Ulusal Mutabakat Hükümetine büyük oranda destek olmuştur (Cumhuriyet, 2021). Bundan hareketle Türkiye'nin Trablus merkezli UMH'yi destekleyen faaliyetleri, Doğu Akdeniz'de daha etkili bir rol üstlenmek isteyen Fransa ile Türkiye arasında da bölgesel rekabetin bir girdisi olarak ortaya çıkmaktadır. Fransa, deniz yetki alanlarının belirlenmesinde Yunanistan'ın yanında aktif bir rol almakta ve Türkiye'nin hidrokarbon arama faaliyetlerini uluslararası hukuka aykırı bulmaktadır (BBC, 2020c). Bu açıdan bölgedeki yoğun doğal gaz rezervinden fayda maksimizasyonunu sağlamak isteyen Fransa'nın enerji şirketleri aracılığıyla yaptığı sondaj faaliyetlerinin Türk gemileri tarafından

engellenmesi, Fransa'nın askeri varlığını artırma girişimlerini hızlandırmaktadır (Kasapoğlu, 2020). Doğu Akdeniz'de enerji mücadelesini takiben iki devletin de Libya'da farklı tarafları desteklemesi Türk-Fransız ilişkilerinde derin anlaşmazlıklar doğurmaktadır. Nitekim 2021 yılına gelindiğinde Libya'da siyasi birliği sağlamak ve çözüm sürecini pekiştirmek adına Fransa'nın girişimiyle yapılan Paris Konferansı bu anlaşmazlığı niteler durumdadır. Libya seçimlerini garanti altına almak ve ateşkesin yürütülmesini sağlamak amacıyla bu sene Fransa'da yapılan konferansa Yunanistan, İsrail ve GKRY'nin de davet edilmesi Türkiye tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Türkiye, Libya barış sürecinin asıl üyeleri olmadıklarının altını çizerek Yunanistan, İsrail ve GKRY'nin 2019 Türkiye-Libya UMH ile Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması'nı iptal ettirme arayışında olduklarını öne sürmektedir. Nitekim üç ülke de ilgili antlaşmanın Yunanistan'ın egemenlik alanlarını ihlal ettiğini ve Libya Parlamentosu'nda imzalanmadığı için meşru olmadığını savunmaktadır (BBC, 2021i). Ek olarak Fransa ve Türkiye Libya'daki paralı askerlerin çekilmesi hususunda anlaşmazlık yaşamıştır. Fransa, Türkiye'nin Libya'daki paralı askerlerini çekmesine yönelik eylem planını uygulamasını kesin bir biçimde öne sürmektedir (DW, 2021b). Türkiye ise askerlerini Libya'daki meşru hükümetle imzalanan bir anlaşma kapsamında gönderdiğini ve bunun ateşkeste belirtilen yabancı güçler kapsamı dışında kaldığını belirterek, Libya'nın bütünlüğü, egemenliği, bağımsızlığı ve siyasi birliğine öncelik verdiğini dile getirmiştir (BBC, 2021j).

Kıbrıs Adası-İki Devletli Çözüm Önerisi ve Kapalı Maraş'ın Geleceği

İkinci olarak Türkiye 2021 yılında da KKTC'nin egemenlik haklarını kapsayan, ikili iş birliğine dayalı ve KKTC'ye olan desteğini yineleyen bir politika izlemiştir. Bu politikanın bir çıktısı olarak, Kıbrıs'ın geleceğine ilişkin barış görüşmelerinde Kıbrıs Adası'nda iki devletli bir çözüm önerisinde bulunması,

Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin GKRY ve Yunanistan ile yaşadığı enerji ve sondaj faaliyetlerine yönelik gerilimi farklı bir boyuta taşımıştır. 27–29 Nisan 2021 tarihinde KKTC ve GKRY üst yetkilileri, BM ve garantör ülkeler Türkiye, Yunanistan ve İngiltere öncülüğünde gerçekleştirilen Cenevre Görüşmelerinde KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar, Kıbrıs’ta yeni siyaset anlayışından hareketle “iki devletli çözüm” önerisini öne sürmüştür (Yürük, 2021). İki ayrı egemen eşitliğe dayalı ve tamamen bağımsız devlet anlayışına göre temellendirilen bu çözüm önerisi 1974’ten beri BM’nin uygulamaya çalıştığı iki toplumlu federasyon yapısına ters düşen bir çözüm önerisi olduğundan Rum tarafı şiddetle karşı çıkmıştır (Arslan ve Yüzbaşıoğlu, 2021). Ek olarak Türkiye’nin KKTC’nin eşitlikçi ve egemen bir çözüm arayışına verdiği tam destek Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanları üzerindeki uzun süreli Türk-Yunan gerilimini tırmandırmıştır. 1974 Kıbrıs Harekatı’nın 47. yıldönümünde Lefkoşa’ya yaptığı ziyarette, adanın geleceğine yönelik iki devletli bir çözüm haricinde hiçbir önerinin kabul edilmeyeceğinin altını çizen Recep Tayyip Erdoğan, Doğu Akdeniz’de Kuzey Kıbrıs’ın egemenlik haklarının uluslararası toplum tarafından kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir (Smith, 2021). Türkiye’nin iki devletli çözüm önerisini destekleyen tutumunun yanı sıra, 1974 yılında BM kararınca yerleşime kapatılan Kapalı Maraş’ın 46 yılın ardından kademeli olarak açılmasına yönelik girişimleri Doğu Akdeniz’de hem taraflar arasında hem de uluslararası arenada yeni bir krizin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Arslan, 2021). Kapalı Maraş’ın kademeli olarak açılmasını Türkiye ve Kıbrıslı Türk liderler tarafından alınan tek taraflı bir karar olarak nitelendiren BMGK ise bir bildiri yayınlayarak çitlerle çevrili Maraş bölgesinin bir kısmının yeniden açılmasına ilişkin açıklamayı kınamış, adada gerilimi artırabilecek herhangi bir eylemin kabul edilemez olduğunun altını çizmiştir (Euronews, 2021c).

Bu açıdan Türkiye hem kendisinin hem de KKTC’nin Doğu Akdeniz’deki egemenlik haklarını yok sayan girişimlere karşı

mücadelesini 2021’de de sürdürmektedir. 1974 Kıbrıs Harekatı’ndan itibaren adada iki bölgeli federasyona dayalı müzakerelerde garantör ülke olarak yer alan Türkiye, Kıbrıs’ta yeni bir müzakere sürecinin ancak iki eşit ve egemen devlet arasında yapılabileceğini öne sürerek iki devletli çözüm üzerinde durmaktadır (Hacaloğlu, 2021). Kapalı Maraş’ın kademeli olarak açılması hususunda ise BMGK’nin öne sürdüğü tezleri reddeden Türkiye, BMGK kararı özel mülklere insanların yerleştirilmesiyle ilgili olduğu için ve özel mülkler şu an açılmadığı için bölgenin statüsüyle alakalı herhangi bir aykırılıkta bulunulmadığını belirtmektedir (BBC, 2021k).

Türkiye–Mısır İlişkilerinde Dönüşüm

Son olarak Türkiye ve Mısır ilişkilerinin normalleşmesi yönünde atılan adımlar 2021’de Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de yaşadığı önemli gelişmelerden bir diğeri olmuştur. 2013 yılında Türkiye tarafından desteklenen Müslüman Kardeşler Lideri Muhammed Mursi’nin Abdülfettah El Sisi liderliğindeki askeri ordu tarafından iktidardan devrilmesi, Türkiye–Mısır ilişkilerinin diplomatik alanda kesilmesine yol açmıştı. 2013’ten itibaren diyalog kanallarını büyük ölçüde kapatan iki devletin, Libya’daki iç savaşta da farklı tarafları desteklemesi ilişkilerin normalleşmesinde büyük bir engel olarak görülmüştür (DW, 2021c). Yaşanan köklü anlaşmazlıklara rağmen özellikle kıyıdaş devletlerin Doğu Akdeniz’deki egemenlik mücadelesi ve uluslararası arenada yaşanan gelişmeler Türkiye ve Mısır ilişkilerinin yeni bir boyuta taşınmasında etkili olmuştur. İki devlet arasında sekiz yılın ardından başlayan ilk resmi diplomatik görüşmede ilişkilerin normalleştirilmesine yönelik atılması gereken adımlar üzerinde durulmuştur. Yapılan görüşmeler deniz yetki alanlarına yönelik olası müzakerelerin önünü açma hususunda önemli bir nitelik taşımaktadır. 2020 yılında Yunanistan ve Mısır arasında imzalanan deniz yetki alanlarına yönelik antlaşmada Mısır’ın bazı bölgelerde Türkiye’nin hak iddialarına ve tezlerine hassasiyet

göstermesinin yanında Türkiye'nin deniz yetki alanı tezlerinde Mısır'a daha geniş bir alan veriyor oluşu iki devletin diplomatik görüşmeleri başlatmasında aracı olmuştur (Göksedef, 2021a). İlk görüşmelerin ardından 7-8 Eylül 2021'de Ankara'da düzenlenen Türkiye-Mısır İstikşafi İstişarelerinin ikinci turunda da benzer şekilde ikili ilişkiler ve Doğu Akdeniz'deki gelişmeler dahil bazı bölgesel konular ele alınmıştır. Ele alınan konular da iki devlet de ilişkilerin normalleştirilmesine yönelik istişarelerin sürdürülmesinde mutabık kalma kararı almıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2021c).

2013 yılından günümüze kadar maslahatgüzar seviyesinde yürütülen diplomatik ilişkilerin 2021 yılında kademeli olarak normalleşmesi Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikalarında büyük bir önem taşımaktadır. Bölgesel dinamiğin sürekli gelişim içinde olması ve kıyıdaş devletlerin Türkiye'yi yalnızlaştırma politikalarına karşılık, 2019'da Libya ile yapılan Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Yönelik Mutabakat'ın ardından Mısır ile yürütülen diplomasi, Türkiye'nin bölgedeki tezlerini büyük ölçüde olumlu etkilemektedir. İki devletin Doğu Akdeniz'deki stratejik çıkarları, Türkiye-Mısır arasındaki köklü anlaşmazlıkları erteleme ve ortak hareket etme hususunda önemli derecede baskın olmaktadır (Kalabalık, 2021).

Hava Savunma Silahları Tedarikinde Türkiye: S-400 ve F-35 İkilemi

Türkiye'nin hava savunma sistemleri hususunda yaşadığı gelişmelerden biri olarak değerlendirilen S-400 ve F-35 ikilemi, 2020 yılını takiben 2021 yılında da Türkiye'nin dış politika gündemini önemli ölçüde meşgul etmiştir. Bilindiği üzere Türkiye ve Rusya arasında imzalanan ve 2019'da yürürlüğe konulan S-400 Anlaşması, ABD tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmış ve Türkiye ortak üretim sürecine birlikte girdiği F-35 programından çıkarılmıştır. NATO'nun en önemli müttefiklerinden biri olarak Türkiye'nin Rusya ile geliştirdiği

ilişkilerinin NATO güvenlik anlayışına ters düşmesi, ABD savunma sanayinin ayrıcalıklı müşterilerinden biri olarak görülen Türkiye'nin Rusya gibi büyük bir üreticiyi tercih etmesi ve en önemlisi Türkiye'ye savaş uçaklarının verilmesi durumunda F-35'lerin üstün özelliklerinin S-400 radar sistemi tarafından kopyalanabileceği ve teknik sırların tehlikeye düşebileceği ihtimali, ABD tarafından "Hasımlarla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme Yasası" da olarak bilinen CAATSA'nın Türkiye'ye uygulanması kararına zemin hazırlamıştır (BBC, 2021). ABD Temsilciler Meclisi'nin oy çokluğu ile kabul ettiği yaptırım tasarısında, on iki yaptırımdan en azından beşinin Türkiye'ye uygulanması talep edilmiştir. Yaptırım uygulanan kişi ve kurumlara ihracat-ithalat bankası desteğinin kesilmesi, ABD ve uluslararası mali kuruluşlarından kredi verilmemesi, mali kurumlara ABD Merkez Bankası ile doğrudan alışveriş yapma izni verilmemesi, döviz üzerinden işlem yapılmasının yasaklanması, mal ve teknoloji ihracatı ruhsatı verilmemesi gibi yaptırımlar CAATSA'nın 231. maddesi çerçevesinde Türkiye'ye uygulanması öngörülen yaptırımlar olarak görülmüş, Türkiye'nin Savunma Sanayi Başkanı ve üst düzey yetkililer de olmak üzere toplam dört yetkilinin yaptırıma tabi tutulması kararlaştırılmıştır (BBC, 2020d).

F-35 programından çıkarılan Türkiye, programda kalabilmek ve savunma sistemi için ödenen bütçeyi geri alabilmek için Amerika ile yoğun müzakerelerde bulunmuştur. Türkiye özellikle Arnold & Porter Kaye Scholer isimli Washington merkezli bir şirketle lobicilik faaliyeti yürütmesi için anlaşarak sürecin sağlıklı ilerlemesi için girişimlerde bulunmuştur. Yine de S-400 Anlaşması'nın geçerliliği devam ettiği sürece F-35 savaş uçaklarını teslim etmeyeceğini bildiren ABD, Türkiye'nin geri adım atmaması üzerine ilk olarak yeni pilot eğitimlerini durdurmuş ve eğitim gören Türk pilotlardan ülkeyi terk etmeleri talep edilmiştir (BBC, 2019). ABD, Türkiye'nin S-400 sistemini elinde tutmaması gerektiği üzerinde ısrarla durarak, uzun yıllardır önemli bir NATO müttefiki olan Türkiye'nin son on yılda

ABD'nin Patriot savunma sistemlerini alması için çok fazla fırsatı olmasına rağmen S-400 satın almasının NATO taahhütleriyle uyummadığını belirtmiştir (DW, 2021d).

Yaptırımlar nedeniyle savunma tedariki ABD finans kurumları, askeri donanımı ve teknolojisinden mahrum bırakılan Türkiye (Hacaoğlu, 2021), müzakere sürecinin ilk kısımlarında F-35 için ödenen 1,4 milyar doların iadesini gündemde tutmuştur. Fakat 23 Eylül 2021'de programdan çıkarılmasının ve 27 Ekim'de resmen Pentagon tarafından duyurulmasının ardından F-16 savaş uçakları almak ve var olanları yenilemek için ABD'ye başvurmuştur (Hayatsever, 2021). Bu bağlamda Türkiye, F-35 için ödenen tutarın F-16 alımı için kullanılması amacıyla ABD kökenli Lockheed Martin tarafından üretilen 40 adet F-16 Block 70 uçağı ve 80'e yakın F-16 modernizasyon kitinden alma talebinde bulunmuştur (BBC, 2021). Potansiyel olarak 6 milyar dolar olduğu tahmin edilen anlaşmanın kabul edilmesi durumunda Türkiye'nin savaş filolarını genişleteceğı ve büyük oranda savaş uçaklarının modernizesini sağlayacağı yönünde adım atacağı görülmektedir (Euronews, 2021e).

ABD'nin S-400 savunma sistemlerinin alınmasına yönelik kesin tutumuna karşılık Türkiye'nin tavizsiz duruşu, F-16 talep sürecinin olumsuz sonuçlanabileceğini düşündürmektedir. Rusya'nın NATO'nun en büyük rakiplerden biri olmasının yanında S-400 alım sürecinin ittifak içerisinde bir çatlak yaratabileceğı endişesi ABD'yi iptal hususunda kararlı bir duruş sergilemesine sebebiyet vermektedir. Bununla birlikte ABD nezdinde Türkiye'nin son yıllarda jeopolitik olarak Doğu'ya kayması NATO'nun ortak güvenlik anlayışına tezat bir durum olarak görülmektedir. Nitekim Orta Doğu, Libya, Kafkasya ve Balkanlarda karşıt tarafları desteklemelerine rağmen Rusya ve Türkiye'nin güçlü enerji ve ticaret bağlarına sahip olması ABD'nin endişesini doğrulamaktadır (Ataş, 2021). Ek olarak Türkiye'nin S-400 sürecine devam etmesi ve uçak motoru yapımı için yeni bir S-400 alımı olabileceğı söyleminde

bulunması, S-400 ve F-35 ikilemini daha da derinleştirmektedir (BBC, 2021).

20 Yılın Ardından Taliban'ın Dönüşü: Taliban ve Türkiye Görüşmeleri

2021 yılında küresel çapta yaşanan en mühim gelişmelerden biri olarak görülen Taliban'ın başkent Kabil'de tekrar hakimiyet sağlaması, Türkiye'nin Orta Doğu'ya yönelik dış politika kararlarını şekillendiren gelişmelerden biri olmuştur. Taliban, 11 Eylül 2001 saldırısı sonrasında ABD öncülüğündeki koalisyon güçleri tarafından iktidardan uzaklaştırılmış ve ABD tarafından Afganistan'da siyasi birliğin ve barışın yeniden sağlanmasına yönelik adımlar atılmıştır. Fakat ABD'nin Afganistan'daki baskın rolü, Şubat 2020'de Taliban ile imzalanan ve Amerikan askeri birliklerinin geri çekilmesinin önünü açan barış anlaşması sonrasında etkisini kaybetmiştir (Aparı, 2021). ABD'nin Afganistan'dan çekilmek için verdiği nihai tarih olan 31 Ağustos 2021'den iki hafta önce Taliban'ın Kabil'de kontrolü sağlaması, bölgedeki dengelerin bozulmasına zemin hazırlamıştır.

Taliban'ın Kabil'deki hakimiyetinin ardından Türkiye hem insani yardımların geçişi hem de Kabil Havalimanı'nın uluslararası ulaşımına açılması hususunda girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerini uygulama nezdinde dikkat çeken adımlardan biri ise Taliban Dışişleri Bakan Vekili Emirhan Muttaki liderliğindeki heyet ile Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun liderliğindeki Türk heyetinin Ankara'daki görüşmeleri olmuştur (BBC, 2021m). Türkiye ilgili görüşmenin diplomatik tanıma olarak görülmemesi gerektiğini özellikle vurgulasa da Kabil'in ele geçirilmesinin ardından Taliban'ın ziyaret ettiği ilk NATO üyesi devlet özelliği taşımaktadır (DW, 2021). Yapılan görüşmede ilk olarak Türkiye, Afganistan'a insani yardımların geçişi konusunda girişimlerde bulunacağını belirtmiştir. Şimdiye kadar Pakistan'dan alınan 33 bin tonluk yardım paketini

Afganistan'a ulaştıran Türkiye, Kızılay aracılığıyla da yardımların devam edeceğini bildirmiş ve Afgan ekonomisinin çökmemesi için esnek davranılması gerektiğini ifade etmiştir. İkinci olarak terörle mücadelede dikkatli olunmaması durumunda DAEŞ'in Afganistan'da güçlenebileceğini belirten Türkiye, yeni yönetimin kapsayıcı olması ve Taliban dışındaki unsurların da yönetime alınması gerektiğine yönelik tavsiyelerde bulunmuştur (DW, 2021e).

Görüşmede ele alınan konulardan bir diğeri ve aslında en dikkat çekenini ise Türk birliklerinin yaklaşık altı yıldır konuşlandığı Kabil Havalimanı'nın geleceğiyle ilgili olmuştur. (Bateman, 2021) Türkiye hem insani yardımların sürekliliğinin sağlanması hem de uluslararası toplumun iletişimini sürdürmesi için Kabil Havalimanı'nın önemini vurgulayarak, havaalanının işletilmesi ve düzenli uçuşların başlaması sürecinde yer almak istediğini dile getirmiştir. ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinin ardından Taliban'ın yakınlık kurduğu Katar, geçici olarak sistemlerini yerleştirmiş ve işgalin tamamen sağlanmasıyla Taliban tüm yabancı güçlerin ülkeyi terk etmesi gerektiği açıklamasında bulunmuştur (DW, 2021e). Fakat hem küresel ticarete katılıp ekonomik gelişimini tamamlamak hem insani yardımlardan faydalanmak hem de meşru yönetim olarak tanınırlığını sağlamak için havalimanının uluslararası olarak açılması gerektiğini anlayan Taliban, Türk kurumlarının insani ve kalkınma yardımlarının sürmesini talep etmiştir. Bu bağlamda Taliban, Türkiye'nin havalimanının işletilmesine talip olduğu söylemlerine olumlu yaklaşıma özen göstermiştir (BBC, 2021m). Taliban ile görüşmelerde değinilen bir diğeri konu ise Afgan kadınlarının geleceğine yönelik atılması gereken adımlar olmuştur. Türkiye kadınların iş hayatına katılmasını ve kız çocuklarının eğitime devam etmesini özellikle vurgulayarak, bunun İslam dünyasının bir beklentisi olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan Türkiye Maarif Vakfı'nın Afganistan'da 50 tane okulu olduğunu ve 14 tanesinin kız çocukları için açıldığını bildirerek faaliyetlerinin devam etmesi için Taliban'a tavsiye niteliğinde

söylemlerde bulunmuştur (BBC, 2021n). Taliban, 1996 yılında başkent Kabil'i ele geçirdiğinde Afgan kadınların özgürlük alanları büyük oranda kısıtlanmış ve yanlarında bir erkek olmadan ve bedenini belli etmeyecek şekilde tamamen örtünmeden dışarı çıkmaması, siyasete atılmaması gibi katı kurallar nedeniyle yeri geldiğinde acımasız cezalara maruz kalmıştır (BBC, 2021o). Taliban'ın Afganistan'da yeniden güç kazanması nedeniyle özgürlüklerini kaybetme korkusuyla yüzleşen Afgan kadınların akıbeti hususunda Taliban kadınların eve hapsedilmeyeceklerine dair söylemlerde bulunmuş olsa da kadınlara yönelik kısıtlamalar devam etmektedir (DW, 2021e). Afgan kadınların televizyonlarda görünmesine yönelik kısıtlamalarda bulunan Taliban, kadın oyuncuların yer aldığı dizi ve tiyatroları yayınlamama yasağı getirmiştir (Sadat, 2021). Bu bağlamda Afgan kadınlarının gündelik hayatı ve kız çocuklarının eğitimi hususunda endişeler büyük oranda devam etmektedir.

Genel olarak bakıldığında Taliban, uluslararası aktörlerle ticari ve siyasi bağı sürdürmek ve insani yardımlardan faydalanmak için Türkiye'nin Katar ile birlikte havalimanının işletilmesinde rol oynamasına olumlu bakmaktadır (Dalay, 2021). Bu açıdan özellikle ABD ve Batılı güçlerin Afganistan'daki yeni yönetim ile ilişkiler kurmasında Türkiye'nin kolaylaştırıcı bir rol oynayabileceği görülmektedir. Nitekim Taliban Dışişleri Bakan Vekili Muttaki'nin ülkeye yatırımlarda, Afganistan'ın restore edilmesinde Türkiye'nin potansiyel rolüne değinmesi, Türkiye'yi gelecekte Afganistan'daki olası aktörlerden biri yapmaktadır (Bateman, 2021).

Ekonomide Yaşanan Gelişmeler-Türkiye 2021

2020 yılında COVID-19'un dünya ekonomilerinde büyük oranda durgunluk yaratması nedeniyle para biriminin değer kaybında uğrayan Türkiye, 2021 yılına uzun süredir devam eden ekonomik kırılganlık ve para politikalarındaki sorunlar ile

girmiştir. Artan enflasyon ve işsizlik, yatırımlardaki daralmalar, finansal sektörde artan kırılganlıklar ve parasal reformların işleyişindeki sorunlar Türk lirasının sürekli çift yönlü olarak değişmesine ve ciddi bir döviz krizine yol açmıştır (World Bank, 2021). Türkiye Cumhuriyeti'nin yüzüncü yılı olan 2023 için iki trilyon dolar gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) ve 25 bin dolar kişi başına düşen GSYİH ile dünyanın en büyük on ekonomisinden biri haline gelmeyi hedefleyen Türkiye, 2021 yılında hedeflerinden uzak bir konumda bulunmaktadır. Nitekim Türkiye'de kişi başına düşen GSYİH 2013 yılında 12.600 dolar iken, 2020'de 8.500'e kadar inmiş durumdadır (GMFUS, 2021). Bununla birlikte ekonomiye yönelik politika tercihleri ve Merkez Bankası'nın alışılmışın dışında faiz indiriminde bulunması Türk lirasının rekor seviyede kayıp yaşamasına neden olmuştur. Mevcut hükümet 2021'de %21,7'ye kadar ulaşan enflasyonu düşürmenin bir çözümü olarak düşük faiz oranlarının ihracatı ve istihdamı artıracaklarını düşünmektedir (BBC, 2021p).

Fakat düşük faiz politikasının yüksek enflasyona ve döviz kuru oynaklığına yol açması, Türk lirasında değer kaybı yaşanmasında başlıca sebeplerden biri olarak görülmektedir. Nitekim düşük faiz politikasının ardından 2021'in son ayında yüzde 40 değer kaybeden Türk lirası ABD doları karşısında 18, Euro karşısında ise 20 seviyesinden işlem görmüştür (Pitel, 2021). Türk lirasının olağanüstü değer kaybının ardından Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye'nin ihracatını, yatırım ve istihdamı desteklemek için düşük faiz oranlarından ve rekabetçi bir para biriminden yararlanmaya yönelik yeni bir ekonomik model açıklamasında bulunmuştur. Dolar ve altın tasarrufunda bulunan tasarruf sahiplerinin paralarını Türk lirasında tutmalarını teşvik etmeyi amaçlayan bu planın açıklanmasının ardından Türk lirası dolar karşısında değer kazanmış ve dolar 14,8'e kadar gerilemiştir (Pitel, 2021). Yeni ekonomik model, ithalatı sınırlamak ve ihracatı artırmak amacı taşımakta olsa da büyük oranda değer kaybeden Türk lirasının

kur dalgalanmaları ve istikrarsız para politikaları karşısında kısa vadede etkisini gösteremeyeceğini düşündürmektedir.

Türk lirasının değer kaybetmesinin temel nedeninin, faiz oranlarını düşük tutmanın Türkiye'nin ekonomik büyümesini ve rekabetçi bir para birimi ile ihracatını artıracak algısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Türk ekonomisi son dönemlerde gıdadan tekstil ürünlerine kadar birçok alanda ithalata bağımlıdır, dolayısıyla şiddetli kur dalgalanmaları olumsuz bir sonuç yaratmaktadır (Özdemir, 2021).

Sonuç

Türkiye hem bölgesel hem de küresel kapsamda aktif ve dışa dönük politika izlediği 2021 yılını geride bırakırken, siyasi anlaşmazlıklarının ve ekonomide yaşadığı dalgalanmaların mücadelesini vermeye devam etmektedir. Güney sınırında yaşadığı güvenlik sorununu yaptığı sınır ötesi operasyonlarla aşmaya çalışırken, bölgede konuşlanan PKK/PYD gibi terör örgütlerinin olası saldırılarını imha etme politikası izlemektedir. Terör uzantılarının bertaraf edilmesinin yanında Afganistan'dan gelen düzensiz göç nedeniyle de sınır güvenliği tehlikeye giren Türkiye yasa dışı göç akışını durdurmak için sınır duvarı inşasına ve kontrol noktalarını artırmaya öncelik vermektedir. Dış politika alanında ise özellikle Doğu Akdeniz'deki baskın rolü Türkiye'yi kıyıdaş devletler nezdinde tehditkar aktör yapmaktadır. Kıta sahanlığı hususunda hem kendi hem de KKTC'nin egemenlik mücadelesini üstlenen Türkiye'nin Libya'daki askeri varlığı ve Mısır ile iletişim kanallarının kısmi açıklığı da kıyıdaş devletler tarafından bir tehdit olarak görülmektedir. Bu bağlamda Yunanistan ve GKRY'nin bölgesel sorunları küresel mecraya taşınması Türkiye'nin Fransa, ABD ve AB gibi devlet ve örgütlerden de egemenlik mücadelesi hususunda olumsuz geri dönüş almasına yol açmaktadır. Özellikle 2021 yılında AB ile insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi alanlarda kutuplaşma evresine giren

Türkiye, üyelik sürecinde derin bir ayrışma içerisinde yer almaya devam etmektedir.

Bununla birlikte ABD’de Joe Biden döneminin başlamasının ardından ortak paydayı henüz yakalayamamış Türkiye-ABD ilişkileri, Türkiye’nin S-400 alımını sonlandırmadığı sürece ihtilafli olmaya devam edecek gözükmektedir. Türkiye’nin NATO üye ülkesi olarak NATO’ya en büyük tehdidi teşkil ettiği düşünülen Rusya’dan savunma teçhizatlarını satın alması, örgütün geleneksel güvenlik anlayışına çok uzak bir faaliyet olarak görülmektedir. Bu bağlamda F-35 programından çıkarılmasının ardından F-35 için ödenen bütçeyle F-16 satın alma beklentisi içerisinde olan Türkiye’nin ABD-Rusya ikileminde olduğu sürece bu beklentisini gerçekleştirmesi uzun vadeli bir plan olarak nitelendirilmektedir. Sonuç olarak 2021 yılında iç politikasında artan ayrışmalar, sınır güvenliği ve göç sorunu, jeopolitik konumun getirdiği çok yönlü politika girişimleri; dış politikada ABD ve Batı ile ilişkilerin doğurduğu uzlaşmazlık, bölgesel sorunlarda yalnızlaştırılma gibi sorunlarla uğraşan Türkiye bir yandan da ekonomisindeki öngörülemez belirsizliği yok etme nezdinde çaba sarf etmektedir. 2022 yılına girerken Türkiye’nin yaşadığı siyasi ve ekonomik sorunlara uzun vadeli bir çözüm bulması gerektiğini söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Aparı, S. F. (2021). “ABD'nin en uzun savaşı: Afganistan'da 20 yıl”, Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdinin-en-uzun-savasi-afganistanda-20-yil/2351523>. (Erişim Tarihi: 09.12.2021)
- Arslan, M. İ. (2021). “KKTC'de Gazimağusa halkı Kapalı Maraş'ın 46 yılın ardından insanlığa kazandırılmasını destekliyor”, Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kktcde-gazimagusa-halki-kapali-marasin-46-yilin-ardindan-insanliga-kazandirilmasini-destekliyor/2315285>. (Erişim Tarihi: 10.12.2021)

- Arslan, M. İ. ve Yüzbaşıoğlu, N. (2021). “KKTC Cumhurbaşkanı Tatar: Artık biz Kıbrıs'ta yeni siyaseti (iki devletli çözüm) savunuyoruz”, Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/kktc-cumhurbaskani-tatar-artik-biz-kibris-ta-yeni-siyaseti-iki-devletli-cozum-savunuyoruz/2279053>. (Erişim Tarihi: 10.12.2021)
- Ataş, R. S. (2021). “Disappointed by the US, Turkey cautiously looks to Russia”, Aljazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/29/turkey-russia-us-erdogan-putin-summit-sochi>. (Erişim Tarihi: 07.12.2021)
- Bateman, T. (2021). “Afganistan'da Taliban'la temastaki Türkiye ve Katar için fırsatlar ve riskler neler?”, BBC. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-58426284>. (Erişim Tarihi: 09.12.2021)
- BBC (2019). “S-400 ve F-35 krizi: ABD, Türkiye'nin F-35 programına katılımını askıya alıyor”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48551409>. (Erişim Tarihi: 07.12.2021)
- BBC (2020a). “Pençe-Kartal Operasyonu: TSK'nın Kuzey Irak'taki hava harekâtı hakkında neler biliniyor?”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53056142>. (Erişim Tarihi: 04.12.2021)
- BBC (2020b). “Black and White' campaign highlights femicide in Turkey”. <https://www.bbc.com/news/blogs-news-from-elsewhere-53596483>. (Erişim Tarihi 04.12.2021)
- BBC (2020c). “Doğu Akdeniz: Türkiye ve Fransa arasında gerilim neden arttı?”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53767107>. (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- BBC (2020d). “ABD'den Türkiye'ye S-400 yaptırımı: Savunma Sanayii Başkanı İsmail Demir yaptırım listesine alındı”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55306743>. (Erişim Tarihi: 07.12.2021).
- BBC (2021a). “Irak ve Suriye tezkeresinin süresi ilk kez 2 yıl uzatıldı, partiler ne dedi?”.

- <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-59059110>
(Erişim Tarihi: 17.12.2021).
- BBC (2021b). “İstanbul Sözleşmesi: Türkiye, Cumhurbaşkanlığı kararı ile anlaşmadan çekildi”.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56465013>
(Erişim Tarihi: 03.12.2021).
- BBC (2021c). “AB'den Türkiye raporu: Demokratik kurumların işleyişinde ciddi eksiklikler var”.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58972199>
(Erişim Tarihi: 22.11.2021).
- BBC (2021d). “Osman Kavala'nın tutukluluğunun devamına karar verildi”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-59433052> (Erişim Tarihi: 06.12.2021).
- BBC (2021e). “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Demirtaş ve Kavala'nın serbest bırakılmasını talep etti”.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58597389>
(Erişim Tarihi: 06.12.2021).
- BBC (2021f). “Osman Kavala: Avrupa Konseyi'nin Türkiye için başlattığı 'ihlal prosedürü' nasıl işleyecek?”.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-59518748>
(Erişim Tarihi: 06.12.2021).
- BBC (2021g). “Osman Kavala: Adil yargılama imkanı kalmadı, duruşmalara katılmam ve savunma yapmam anlamsız”.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-59013969>
(Erişim Tarihi 06.12.2021).
- BBC (2021h). “10 büyükelçiden Osman Kavala çağrısı: Erdoğan 'krizden kaçtı' yorumları için 'Taarruzdayım, kitabımda geri adım atmak yok' dedi”.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59061981>
(Erişim Tarihi: 06.12.2021).
- BBC (2021i). “Libya Konferansı: Türkiye son gelişmeleri nasıl yorumluyor, Batı'yla görüş ayrılığı niçin arttı?”.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59256965>
(Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- BBC (2021j). “Libya'dan Türkiye'ye yabancı güçler ve paralı askerlerin çekilmesi için işbirliği çağrısı”.

- <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56979883>
(Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- BBC (2021k). “Kıbrıs'ta Maraş bölgesinin yüzde 3,5'unun açılacak olması ne anlama geliyor?”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57918758>
(Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- BBC (2021l). “S-400: Türkiye'nin Rusya'dan satın aldığı, ABD'yle krize yol açan füze savunma sistemi”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-58709766>
(Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- BBC (2021m). “ABD Dışişleri Bakanlığı: Türkiye'ye F-16 için finansal teklifte bulunmadık, Pentagon F-35 sorunun çözümü için Türkiye ile görüşüyor”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-58960473>
(Erişim Tarihi: 08.12.2021).
- BBC (2021n). “Taliban heyetinin Türkiye ziyareti ne anlama geliyor?”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-58913937> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- BBC (2021o). “Taliban'la birlikte Afganistan'da kadınların ve kız çocuklarının hangi kazanımları tehdit altında?”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58234189>
(Erişim Tarihi: 09.12.2021).
- BBC (2021p). “Turkey cuts interest rates despite spiralling inflation”. <https://www.bbc.co.uk/news/business-59681825> (Erişim Tarihi: 20.12.2021).
- Cumhuriyet (2021). “Libya seçime giderken Türkiye'nin pozisyonu ne olacak?”. <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/libya-secime-giderken-turkiyenin-pozisyonu-ne-olacak-1891228> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- Çakır, A. (2021). “AB'den Afgan Göç Dalgasına "Güvenlik" Önlemleri”, Amerikanın Sesi. <https://www.amerikaninsesi.com/a/ab-den-afgan-goc-dalgasina-guvenlik-onlemleri/6080831.html> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).

- Dalay, G. (2021). “Will Turkey’s Afghanistan ambitions backfire?”, Chatham House. <https://www.chathamhouse.org/2021/10/will-turkeys-afghanistan-ambitions-backfire> (Erişim Tarihi: 07.12.2021).
- DW (2021a). “Tezkere sonrası "seçim güvenliği" endişesi”. <https://www.dw.com/tr/tezkere-sonras%C4%B1-se%C3%A7im-g%C3%BCvenli%C4%9Fi-endi%C5%9Fesi/a-59642807> (Erişim Tarihi: 17.12.2021).
- DW (2021b). “Macron: Türkiye ve Rusya Libya'dan paralı askerlerini çekmeli”. <https://www.dw.com/tr/macron-t%C3%BCrkiye-ve-rusya-libyadan-paral%C4%B1-askerlerini-%C3%A7ekmeli/a-59807344> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- DW (2021c). “Türkiye ve Mısır'dan normalleşme yolunda yeni adım mesajı”. <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-ve-m%C4%B1s%C4%B1rdan-normalle%C5%9Fme-yolunda-yeni-ad%C4%B1m-mesaj%C4%B1/a-59125764> (Erişim Tarihi: 05.12.2021).
- DW (2021d). “ABD'den Türkiye'ye: S-400 konusundaki duruşumuz değişmedi”. <https://www.dw.com/tr/abdden-t%C3%BCrkiyeye-s-400-konusundaki-duru%C5%9Fumuz-de%C4%9Fi%C5%9Fmedi/a-56478680> (Erişim Tarihi: 08.12.2021).
- DW (2021e). “Ankara'dan Taliban'a: Kadınları eve hapsedemezsiniz”. <https://www.dw.com/tr/ankaradan-talibana-kad%C4%B1nlar%C4%B1-eve-hapsedemezsiniz/a-59509855> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- EDiplomat (2021). “Vienna Convention on Diplomatic Relations”. http://www.ediplomat.com/nd/treaties/diplomatic_relations.htm (Erişim Tarihi: 06.12.2021).
- Euronews (2020). “Libya'da siyasi dengeyi değiştiren General Halife Hafter kimdir?”. <https://tr.euronews.com/2019/12/31/libya-da-siyasi-dengeyi-degistiren-general-halife-hafter-kimdir> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).

- Euronews (2021a). “Women's rights: Outrage as Erdogan pulls Turkey out of European treaty against violence”. <https://www.euronews.com/2021/03/20/women-s-rights-outrage-as-erdogan-pulls-turkey-out-of-european-treaty-against-violence> (Erişim Tarihi: 03.12.2021).
- Euronews (2021b). “Turkey builds a border wall to stop refugees from Afghanistan”. <https://www.euronews.com/2021/08/20/turkey-builds-a-border-wall-to-stop-refugees-from-afghanistan> (Erişim Tarihi: 05.12.2021).
- Euronews (2021c). “UN Security Council condemns Turkish move to reopen Cyprus ghost town Varosha”. <https://www.euronews.com/2021/07/23/un-security-council-condemns-turkish-move-to-reopen-cyprus-ghost-town-varosha> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- Euronews (2021d). “Turkey reverses threat to expel European ambassadors”. <https://www.euronews.com/2021/10/24/turkey-expels-european-u-s-ambassadors-over-osman-kavala-statement> (Erişim Tarihi: 07.12.2021).
- Euronews (2021e). “ABD ile Türkiye heyetleri F-35 anlaşmazlığını görüşmek için ilk kez bir araya geldi”. <https://tr.euronews.com/2021/10/27/abd-ile-turkiye-heyetleri-f-35-anlasmazl-g-n-gorusmek-icin-ilk-kez-bir-araya-geldi> (Erişim Tarihi: 08.12.2021).
- European Commission (2021). “Commission Staff Working Document- Turkey 2021 Report”. <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2021-10/Turkey%202021%20report.PDF> (Erişim Tarihi: 22.11.2021).
- Gürçan, M. (2021). “Afghan refugee influx stokes tensions in Turkey”, Al-Monitor. <https://www.al-monitor.com/originals/2021/07/afghan-refugee-influx-stokes-tensions-turkey> (Erişim Tarihi: 05.12.2021).

- Göksedef, E. (2021a). “Türkiye-Mısır ilişkileri: İki ülke heyetleri Kahire’de hangi konuları görüşüyor?”, BBC. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56996977> (Erişim Tarihi: 05.12.2021).
- Hacaoğlu, S. (2021). “Erdogan seeks Biden meeting to discuss US warplane request”, Aljazeera. <https://www.aljazeera.com/economy/2021/10/11/bberd-ogan-seeks-biden-meeting-to-discuss-us-warplane-deal-source> (Erişim Tarihi: 07.12.2021).
- Hacaloğlu, H. (2021). “Erdoğan Kıbrıs’ta “İki Devletli Çözüm”de Israrıcı”, Amerikanın Sesi. <https://www.amerikaninsesi.com/a/erdogan-kibrista-iki-devletli-cozumde-israrci/5970970.html> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- Harunoğulları, M. (2020), “Eastern Mediterranean energy basin: International conflict and competition on the region”, *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 42, s. 475
- Hayatsever, H. (2021). “ABD ile Türkiye, F-35 anlaşmazlığı konusundaki ilk toplantısını gerçekleştirdi”, Cumhuriyet. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/abd-ile-turkiye-f-35-anlasmazligi-konusundaki-ilk-toplantisini-gerceklestirdi-1880458> (Erişim Tarihi: 07.12.2021).
- Hurst, L. (2021). “EU slams Turkey over its withdrawal from domestic violence treaty”, Euronews. <https://www.euronews.com/2021/04/06/eu-calls-out-turkey-over-istanbul-convention-after-constructive-meeting> (Erişim Tarihi: 03.12.2021).
- Kalabalık, A. (2021). “Uzmanlar Türkiye-Mısır ilişkilerini değerlendirdi: Ankara ve Kahire bazı bölgesel konularda birbirine ihtiyaç duyuyor”, Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/uzmanlar-turkiye-misir-iliskilerini-degerlendirdi-ankara-ve-kahire-bazi-bolgesel-konularda-birbirine-ihtiyac-duyuyor/2357717> (Erişim Tarihi: 05.12.2021).

- Kaplan, E. (2021). “AK Parti Sözcüsü Çelik: (CHP'nin tezkereye 'hayır' kararı) Birileri Türkiye'nin terörle mücadelesinden rahatsız”, Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/ak-parti-sozcusu-celik-chpnin-tezkereye-hayir-karari-birileri-turkiyenin-terorle-mucadelesinden-rahatsız/2403528> (Erişim Tarihi: 17.12.2021).
- Kasapoğlu, Ç. (2020). “Doğu Akdeniz: Fransa, Yunanistan'a destek vererek ne yapmak istiyor?”, BBC. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54175399> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- McKernan, B. (2021). “Erdoğan unveils 10-year Turkish space programme”, The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2021/feb/10/erdogan-unveils-10-year-turkish-space-programme> (Erişim Tarihi: 19.12.2021).
- Özdemir, Ö. (2021). “Why Turkey's currency crash does not worry Erdogan”, BBC. <https://www.bbc.com/news/world-europe-59487912> (Erişim Tarihi: 20.12.2021).
- Özer, S. (2021). “Bakan Akar: Gara'da 13 vatandaşımız şehit”, Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/bakan-akar-garada-13-vatandasimiz-sehit/2144144> (Erişim Tarihi: 04.12.2021).
- Özer, S. ve Akan, A. K. (2021). “Bakan Akar: Pençe Kartal-2 operasyonları artan bir şiddet ve tempoda aralıksız devam ediyor”, Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/bakan-akar-pence-kartal-2-operasyonlari-artan-bir-siddet-ve-tempoda-araliksiz-devam-ediyor/2146810> (Erişim Tarihi: 04.12.2021).
- Patan, R ve Tüfekçi, Ö. (2021). Çok Yönlü Dış Politika Arayışında Türkiye: 2020. İçinde Ö. Tüfekçi (Ed.), *Karadeniz 2020 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler* (ss. 13–50). Karadeniz Teknik

- Üniversitesi Yayınları. <https://www.ktu.edu.tr/sam-karadenizyilligi>.
- Pitel L. (2021). "Turkish lira gyrates as Erdogan vows 'no going back' on rate cuts", Financial Times. <https://www.ft.com/content/1a365ce5-8921-4721-a18a-8b8bfcfd2786> (Erişim Tarihi: 21.12.2021).
- Reuters (2021). "AB, Afganistan ve komşularına yardım taahhüdünü 1 milyar avroya çıkardı". (Erişim Tarihi: 06.12.2021).
- Sadat, S. K. (2021). "Afganistan'da Taliban kadınlara yönelik bazı kısıtlamalar getirdi", Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afganistanda-taliban-kadinlara-yonelik-bazi-kisitlamalar-getirdi/2427155> (Erişim Tarihi: 06.12.2021).
- Sanderson, S. (2021). "Turkish people reject Afghan refugees after Taliban takeover", Info Migrants. <https://www.infomigrants.net/en/tag/refugees%20in%20turkey/> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- Smith, H. (2021). "US joins condemnation of Turkish plan for Cyprus 'ghost town'", The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2021/jul/21/us-joins-condemnation-of-turkish-plan-for-cyprus-ghost-town> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- T.C Dışişleri Bakanlığı (2019). Relations Between Turkey – Syria, Turkey's Approach To The Conflict In Syria. <https://www.mfa.gov.tr/reasons-between-turkey%E2%80%93syria.en.mfa> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- T.C Dışişleri Bakanlığı (2021a). No: 113, 21 Mart 2021, Türkiye'nin Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nden Çekilmesine Dair Uluslararası Tepkiler Hk. https://www.mfa.gov.tr/no_-113_-turkiye-nin-kadinlara-yonelik-siddet-ile-mucadeleye-iliskin-avrupa-konseyi-sozlesmesi-nden-cekilmesi-hk.tr.mfa (Erişim Tarihi: 05.12.2021).

- T.C Dışişleri Bakanlığı (2021b). No: 351, 19 Ekim 2021, Avrupa Komisyonu 2021 Türkiye Raporu Hk. https://www.mfa.gov.tr/no_-251_-avrupa-komisyonu-2021-turkiye-raporu-hk.tr.mfa (Erişim Tarihi: 22.11.2021).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2021c). No: 300, 8 Eylül 2021, Türkiye-Mısır İstikşafi İstisareleri İkinci Tur Görüşmeleri Hakkında Ortak Açıklama. https://www.mfa.gov.tr/no_-300_-turkiye-misir-istiksafi-istisareleri-ikinci-tur-gorusmeleri-hakkinda-ortak-aciklama.tr.mfa (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- The Guardian (2021). “Biden rebukes Turkey after it quits accord protecting women”. <https://www.theguardian.com/world/2021/mar/21/joe-biden-condemns-turkey-for-withdrawing-from-accord-designed-to-protect-women> (Erişim Tarihi: 03.12.2021).
- The World Bank (2021). Türkiye Genel Bakış. <https://www.worldbank.org/tr/country/turkey/overview#1> (Erişim Tarihi: 19.12.2021).
- Toruntay, M. A. (2021). “AK Parti Sözcüsü Çelik, büyükelçilerin açıklamalarını değerlendirdi”, Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/ak-parti-sozcusu-celik-buyukelcilerin-aciklamalarini-degerlendirdi/2402477> (Erişim Tarihi: 06.12.2021).
- TÜBİTAK (2021). “Milli Uzay Programı, Cumhurbaşkanı Erdoğan Tarafından Tanıtıldı”, TÜBİTAK Uzay Teknolojileri Araştırma Enstitüsü. <https://uzay.tubitak.gov.tr/tr/haber/milli-uzay-programi-cumhurbaskani-erdogan-tarafindan-tanitildi#:~:text=Cumhurba%C5%9Fkan%C4%B1%20Erdo%C4%9Fan%2C%20T%C3%9CB%C4%B0TAK%20UZAY%20taraf%C4%B1ndan,y%C4%B1l%20uydunun%20uzaya%20f%C4%B1rlat%C4%B1laca%C4%9F%C4%B1n%C4%B1%20belirtti.> (Erişim Tarihi: 19.12.2021).

- Türkiye Uzay Ajansı (2021). “Neden Milli Uzay Programı”.
<https://tua.gov.tr/tr/milli-uzay-programi/milli-uzay-programi-hakkinda> (Erişim Tarihi: 19.12.2021).
- TÜSSİDE (2021). “Milli Uzay Programı Lansmanı Gerçekleştirildi”, TÜBİTAK.
<https://tusside.tubitak.gov.tr/tr/haber/milli-uzay-programi-lansmani-gerceklestirildi#:~:text=T%C3%BCrkiye%20Uzay%20Ajansı%20ve,9%20%2021%20tarihinde%20ger%C3%A7ekle%C5%9Ftirilmi%C5%9Ftir> (Erişim Tarihi: 19.12.2021).
- Uslu, S. (2021). “Meclis'ten 71 yılda 76 yurt dışına asker gönderme tezkeresine izin”, Anadolu Ajansı.
<https://www.aa.com.tr/tr/politika/meclisten-71-yilda-76-yurt-disina-asker-gonderme-tezkeresine-izin/2401177> (Erişim Tarihi: 17.12.2021).
- Yalçınalp, E. (2021). “Turkey Erdogan: Women rise up over withdrawal from Istanbul Convention”, BBC.
<https://www.bbc.com/news/world-europe-56516462> (Erişim Tarihi: 03.12.2021).
- Yürük, B. (2021). “KKTC Cenevre'ye iki devletli çözüm vizyonu ile gidecek”, Anadolu Ajansı.
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kktc-cenevreye-iki-devletli-cozum-vizyonu-ile-gidecek/2215508> (Erişim Tarihi: 10.12.2021).

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya, Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenliktir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan

Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dilek KARADENİZ TOPAL

Dilek KARADENİZ TOPAL, 01.02.1992 tarihinde Şanlıurfa ili Suruç ilçesinde doğdu. 1998 yılında Anadolu İlköğretim Okulu'nu; 2006 yılında Anadolu Ortaokulu'nu; 2010 yılında Adana Anadolu Kız Meslek Lisesi'ni; 2015 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans programını tamamladı. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terörizm programında doktora eğitimine başladı.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Eda TUTAK; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans eğitiminden bölüm birinciliği ve yüksek onur derecesiyle mezun oldu. Ardından Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını 2014 yılında tamamlayan TUTAK, 2021 yılında aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora derecesini aldı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Ar-Ge Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan TUTAK, halen bu üniversitede Yönetim ve Organizasyon Bölüm Başkanı olarak çalışmaktadır.

Esra ÇİL AYDOĞDU

28.01.1991 tarihinde Trabzon ili Ortahisar ilçesinde doğdu. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Toplumsal Güvenliğe Etkileri” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında başladığı doktora programına halen devam etmektedir.

Fevzi KIRBAŞOĞLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi’nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi –

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve "Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği" başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında doktora öğrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

Gökhan ÖÇALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet görevine başlayan yazar, hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Şube Başkanlığı'nda görevine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hakan ÜNAY

Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde 2017'de tamamlamıştır. 2018'de Necmettin Erbakan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde başladığı yüksek lisans eğitiminden 2022'de sınır duvarları üzerine yazdığı tezi başarıyla savunarak mezun olmuştur. Hâlihazırda Gaziantep Üniversitesi Sosyoloji bölümünde doktora öğrencisidir. Göç ve sınır politikaları alanında araştırmalarını sürdüren yazar, Göç

Araştırmaları Vakfı bünyesindeki Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi'nde 2019'dan bu yana araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını tamamlamıştır. 2014 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmakta olan Kınık, doktora eğitimine aynı üniversite ve anabilim dalında devam etmektedir. Doktora Tezi, “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırmaktadır.

İsmail KÖSE

1975 yılında Trabzon'da doğdu. Yakın Doğu Üniversitesi'nde devlet burslu olarak 1994 yılında başladığı Uluslararası İlişkiler lisans eğitimini 1999 yılı içerisinde Yüksek Onur derecesi ile tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2002 yılında Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü'nden 2013 yılında "Cumhuriyet Tarihi Doktoru" unvanı ile mezun oldu. Aynı yıl Erciyes Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasal Tarih Anabilim Dalında Yrd. Doç. Dr. olarak göreve başladı. 2016 yılı başında naklen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne atandı. 2017 yılında Doçent oldu. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde görev yapmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazan Çemrek, birçok

akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD’de Florida State University’de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware’da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware’da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmakta olan yazarın özel çalışma alanını Çin Dış Politikası oluşturmaktadır. Müge YÜCE, araştırma amacı ile daha önce Finlandiya Turku Üniversitesi ve Polonya Opole Üniversitelerinde bulunmuştur. Yazar iyi derecede İngilizce ve orta düzeyde Çince bilmektedir.

Rukiye PATAN

1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Patan şu anda tez aşamasındadır.

Süleyman TEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Temiz, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden 2004 yılında mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini Tokat'ta bulunan Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Cumhuriyet Tarihi BD'da tamamladı. Bununla birlikte 2010 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dersleri verdi. Bunun akabinde 2012 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başladı ve 2012'den 2018 yılına kadar Malezya'da bulunan Kuala Lumpur Türk Büyükelçiliğinde vazifesine devam etti. 2017 yılında International Islamic University Malaysia'dan doktora derecesini aldı. 2018 yılında görevini tamamladıktan sonra, Iğdır Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde vazifeye başladı. Uzun süre güneydoğu Asya bölgesinde resmi vazifede bulunmuş olan Dr. Süleyman Temiz'in araştırma alanları, Güneydoğu Asya Uluslar Birliği-ASEAN, Güneydoğu Asya Ülkeleri, Güneydoğu Asya Bölgeselciliği ve devletlerarası ilişkileridir.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora

eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Gütay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan Gütay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diplomasi, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

Yaşar SARI

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde Öğretim Üyesidir. Lisansını İstanbul Üniversitesi'nden, Yüksek Lisansını Old Dominion Üniversitesi ve Doktorasını Virginia Üniversitesi'nden aldı. ABD, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde ders verdi. Rusya, Kafkasya ve Orta Asya üzerine akademik çalışmaları vardır.

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon